

התעסוקה והשכר

שיעור האבטלה ירד ב־1993 ל־10 אחוזים בממוצע, אחרי שיא של 11.2 אחוזים ב־1992, ובמהלך השנה ירד מ־11 ל־9 אחוזים. ירידת שיעור האבטלה מבטאת גידול רב מאוד של התעסוקה, שלווה את המשך הגידול הניכר של היצע העבודה. ההתרחבות הרבה של תעסוקת ישראלים נבעה מצמיחת המשק תוך ירידת פריון העבודה, בין היתר בתגובה לסבסוד תוספת עובדים, ומהסגר על עובדי השטחים שהביא להחלפתם בישראלים. השכר הריאלי עלה מעט; בסקטור העסקי הוא נשאר כמעט ללא שינוי ובסקטור הציבורי המשיך לעלות. בתוך הסקטור העסקי בלטה עליית השכר בענף הבנייה, בעקבות הסגר, בעוד שבשאר הסקטור העסקי ירד השכר בכחצי אחוז.

1. קווי ההתפתחות העיקריים

שיעור האבטלה, שעלה עלייה רצופה מאז שנת 1988, עד לשיא של 11.2 ב־1992, ירד השנה, בממוצע, ל־10 אחוזים. ירידת שיעור האבטלה נבעה מגידול רב בתעסוקה של ישראלים — 6.1 אחוזים, ובאה למרות המשך הגידול הניכר של כוח העבודה, 4.8 אחוזים, המשקף את המשך הצטרפות העולים וגידול של ממש בשיעור השתתפותם של הוותיקים. השכר הריאלי למשרת שכיר עלה עלייה קלה, המשקפת אי שינוי בסקטור העסקי ועלייה בסקטור הציבורי. יציבות השכר בסקטור העסקי מבטאת עלייה בת 4.7 אחוזים בענף הבנייה וירידה בת 0.4 אחוז בשאר הסקטור העסקי. לעומת זאת בסקטור הציבורי שב השכר הריאלי ועלה בכאחוז — וזאת עוד בטרם באו לידי ביטוי מלא עליות השכר הנובעות מהסכמים, שנחתמו במגזר זה במחצית השנייה של השנה.

עלות העבודה ליחידת תוצר עלתה השנה ב־2.4 אחוזים, לאחר ירידה מתמשכת מאז 1989, שבמצטבר הגיעה עד 1992 לכ־6.5 אחוזים. עליית עלות העבודה ב־1993 היא תוצאה של גידול הוצאות העבודה (הריאליות למעביד) לשעת עבודה (כ־2 אחוזים) וירידת פריון העבודה (0.7 אחוז). כמחצית מהעלייה של עלות העבודה בכלל הסקטור העסקי מוסברת בירידת משקל ענף הבנייה, שעלויות העבודה ליחידת תוצר בו נמוכות.

ירידת התוצר לעובד קשורה לכמה תופעות שאפיינו את השנה: החלפת עובדי שטחים מיומנים בעובדים ישראלים חדשים, בעלי פריון נמוך, עקב הסגר, שהוטל על עובדי השטחים ברביע השני של השנה ונמשך באופן חלקי גם בהמשכה; סבסוד הרחבת התעסוקה, הכרוכה בתקופת הכשרה של העובדים החדשים, שבה תפוקתם קטנה יחסית. כמו כן גרם השינוי המבני בהרכב הביקושים במשק לירידה בניצולת של גורמיהייצור בענפים שהצטמצמו (ראה דיון רחב בפרק ב').

שיעור האבטלה הגיע לרמה גבוהה כבר ב־1989, בעקבות השפל בפעילות, שנבע בחלקו מהעלייה החריגה של השכר לאחר תכנית הייצוב. לאחר 1989 נבע המשך גידולה של האבטלה בעיקר מהתרחבות רבה של היצע העבודה, עם הצטרפות העולים לכוח העבודה (אף שהעלייה תרמה, כמובן, גם לביקושים וליצירת מקומות תעסוקה). בשנת 1993 נוספו כ־100,000 מועסקים חדשים, והדבר הביא לירידה תלולה של שיעור האבטלה. להתרחבות הרבה של התעסוקה, למרות האטת צמיחתו של המשק, תרמו הציפיות להאצת הצמיחה בשנים הקרובות, הסגר, שהביא לתחלופת עובדי שטחים בישראלים, וכן כמה צעדי

לוח ד' - 1

אינדקסות עיקריים לשוק העבודה, 1981 עד 1993
(העלייה או הירידה לעומת השנה הקודמת, אחוזים)

1993	1992	1991	1990	1989-1986 ממוצע	1985-1981 ממוצע	
2.4	2.7	4.9	5.7	1.7	1.7	1. האוכלוסייה (סוף שנה)
46.8	60.4	163.3	187.5	2.7	2.6	2. מאזן ההגירה (אלפים)
6.1	4.2	6.1	2.1	1.6	1.8	3. המועסקים הישראלים
7.2	4.7	5.9	2.0	2.2	1.7	בסקטור העסקי
3.5	3.2	6.6	2.3	1.6	1.9	בשירותים הציבוריים
						4. תשומת העבודה המקומית
3.9	8.7	4.7	2.3	1.9	3.6	בסקטור העסקי
0.5	1.3	¹ -1.7	-1.0	5.0	1.1	5. השכר הריאלי למשרת שכיר
0.3	1.7	¹ -3.4	-1.6	4.9	1.6	בסקטור העסקי
1.1	-0.4	1.6	0.2	5.3	0.1	בשירותים הציבוריים
						6. שכר המינימום
-1.7	-4.0	-0.9	-0.9	13.0	2.9	(מנחים ריאליים)
						7. השכר היומי הריאלי של
		0.5	-6.9	18.9	2.1	עובדי השטחים בישראל
						8. עלות העבודה הריאלית
2.4	0.2	-5.9	-2.5	2.6	1.2	ליחידת תוצר בסקטור העסקי ²
-0.7	-0.8	3.1	5.8	2.8	1.6	9. פרויקט העבודה בסקטור העסקי ³
52.9	52.0	51.7	51.5	51.0	49.8	10. שיעורי ההשתתפות הכלליים
10.0	11.2	10.6	9.6	7.0	5.3	11. שיעור הבלתי מועסקים

(1) במשתנים אלו אינם כלולים עובדי שטחים. בעקבות חובת רישום עובדי השטחים, שהוחלה ברביע הראשון של 1991, עלה משקל עובדי השטחים, ולכן שכר העובדים המקומיים (ישראלים ועובדי שטחים) מוטה כלפי מטה בהשוואה לשנים הקודמות.

(2) החישוב מבוסס על התוצר הנקי במחירי גורמי הייצור.

(3) החישוב מבוסס על התוצר המקומי הנקי, הנמדד מצד ענפי המשק.

ה מקור: ירחונים סטטיסטיים, סקרי כוח אדם וסקרי משפחות ביהודה, שומרון ובחבל עזה, שערך הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

מדיניות שנועדו לצמצם את האבטלה: (1) סבסוד הרחבת התעסוקה במסגרת החוק לעידוד המגזר העסקי, שאיפשר למעסיקים לשאת בהוצאות ההתאמה וההכשרה הכרוכות בהרחבה ניכרת של התעסוקה; (2) תעסוקה יזומה בהיקף ממוצע של כ-3,000 מועסקים; (3) החמרה בקריטריונים לקבלת דמי אבטלה וביישומם. חלק מאמצעי המדיניות הנזכרים (סבסוד התעסוקה והעבודות היוזמות) נועדו מלכתחילה להיות זמניים, ולהקל את מצוקת האבטלה בטווח הקצר, עד שהסקטור העסקי ייצור מקומות תעסוקה די הצורך. (ראה דיון בעילותם של אמצעים אלו בהמשך הפרק).

הסגר, והבעיות הביטחוניות הכרוכות בהעסקת עובדי שטחים גרמו, כאמור, להקטנה ניכרת של תשומת העבודה מן השטחים ולתחלופה של עובדי שטחים בישראלים, בעיקר בבנייה ובחקלאות. נראה שהסגר גרם לתחילתו של תהליך ויתור על עבודתם הווה של עובדי השטחים. בענפי החקלאות,

השירותים והתעשייה התנהל תהליך זה בהדרגה עוד מתחילת האינתיפאדה. ואולם בענף הבנייה הוא נמנע עד כה, משום שהתרחבות הענף, שנתחייבה מגל העלייה, היתה כרוכה בהרחבה רבה ומהירה של התעסוקה בו. בענף הבנייה עשוי תהליך זה לעורר מעבר לשיטות בנייה מתוחכמות יותר ועתירות הון — תהליך שהתעכב שנים רבות מפאת זמינותה של עבודה זולה מן השטחים. עם זאת יש לציין, שעם ההקלה בסגר חזרו בהדרגה רוב עובדי השטחים לעבודה בישראל. ברביע האחרון של 1993 הגיע מספרם ל-86,000 — רק כרבע פחות ממספרם ערב הסגר. (בסוף פברואר 1994 הוטל על עובדי השטחים סגר נוסף, שצפוי להעמיק את התהליכים שתוארו לעיל).

התפתחות תעסוקת הישראלים ואבטלתם במהלך השנה לא היתה אחידה: כוח העבודה עלה עלייה תלולה ברביעים הראשון והשלישי ועלייה מתונה בשני וברביעי. לעומת זאת גדלה התעסוקה במידה רבה יחסית בכל אחד מהרביעים. ברביעים השני והשלישי גדלה התעסוקה בבנייה, בין היתר כתגובה לסגר על עובדי השטחים, ובסקטור הציבורי. בראשון ובאחרון גדלה התעסוקה כמעט רק בסקטור העסקי ללא בנייה. בולט במיוחד גידולה ברביע האחרון, תוך כדי חזרתם של עובדי השטחים להיקף תעסוקה גבוה. האבטלה ירדה, בהתאם, ברביעים השני והרביעי, שבהם גדל כוח העבודה בשיעור מתון.

כוח העבודה, התעסוקה, והאבטלה של ישראלים — התפתחויות במהלך שנת 1993 (נתונים רבעוניים, מנוכי עונתיות)

ממוצע שנתי	I	II	III	IV	
(אלפים)			(השינוי באלפים)		
1946.1	33.2	5.7	39.9	9.0	כוח העבודה
					מועסקים
1751.1	36.1	21.2	39.1	26.4	סך הכול
500.2	-0.1	14.7	10.5	2.0	בסקטור הציבורי
1250.9	36.2	6.5	28.6	24.4	בסקטור העסקי
					מוזה: בסקטור העסקי
1132.6	34.5	-1.1	18.2	22.5	ללא בנייה
118.3	1.7	7.6	10.4	1.9	בבנייה
195.0	-2.9	-15.5	0.8	-17.4	מספר המובטלים
10.0	11.0	10.1	10.0	9.0	שיעור האבטלה (אחוז מכח העבודה)

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקרי כוח אדם.

בחינת השתלבותם של העולים בשוק העבודה מצביעה על תמונה מעורבת. מחד גיסא, גדלה במידה ניכרת תעסוקת העולים, ושיעור אבטלתם ירד משמעותית; מאידך מתברר, שחלק ניכר מן העולים נאלצים לעסוק במשלחי יד שאינם מנצלים את כישוריהם. תופעה זו בולטת במיוחד בהשוואה לרפואי הקליטה בגלי עלייה קודמים. צמיחה מואצת מוטת סחירים (כלומר, מוטה בכיוון הענפים המייצרים בעיקר מוצרים הנסחרים במסחר הבינלאומי) ובפרט צמיחה מהירה של התעשייה, עשויה לסייע ביצירת מקומות תעסוקה שינצלו את ההון האנושי של העולים, וישפרו את קליטתם.

לוח ד' - 2

אינדקסורים עיקריים לשוק העבודה, 1989 עד 1993¹
(אלפים, ממוצעים שנתיים)

מזטבר	העלייה או הירידה לעומת השנה הקודמת					1993	1992	1991	1990	1989	
	1993	1992	1991	1990	1989						
1993-1989											
599.9	108.1	146.6	225.8	119.4	3,682.1	3,574.0	3,427.4	3,201.6	3,082.2	האוכלוסייה בגיל העבודה	1.
342.8	88.3	87.5	120.4	46.6	1,946.1	1,857.8	1,770.3	1,649.9	1,603.3	כוח העבודה האזרחי	2.
142.5	47.1	30.1			1,751.1	1,704.0	1,673.9			ותיקים	
200.3	41.2	57.4			195	153.8	96.4			עולים	
52.5	-12.6	20.4	29.2	15.5	195.0	207.6	187.2	158.0	142.5	הבלתי מועסקים הישראלים	3.
269.2	69.2	84.8	81.3	33.9	1,834.9	1,765.7	1,680.9	1,599.6	1,565.7	המועסקים המקומיים	4.
130.7	54.9	17.0			1,595.7	1,540.8	1,523.8			ותיקים	
159.6	46.0	50.1			155.4	109.4	59.3			עולים	
-21.1	-31.7	17.7	-9.9	2.8	83.8	115.5	97.8	107.7	104.9	עובדי שטחים	
67.8	16.5	14.3	27.2	9.8	502.7	486.2	471.9	444.7	434.9	המועסקים בסקטור הציבורי ²	5.
201.4	52.7	70.6	54.1	24.0	1,332.2	1,279.5	1,208.9	1,154.8	1,130.8	המועסקים בסקטור העסקי ²	6.

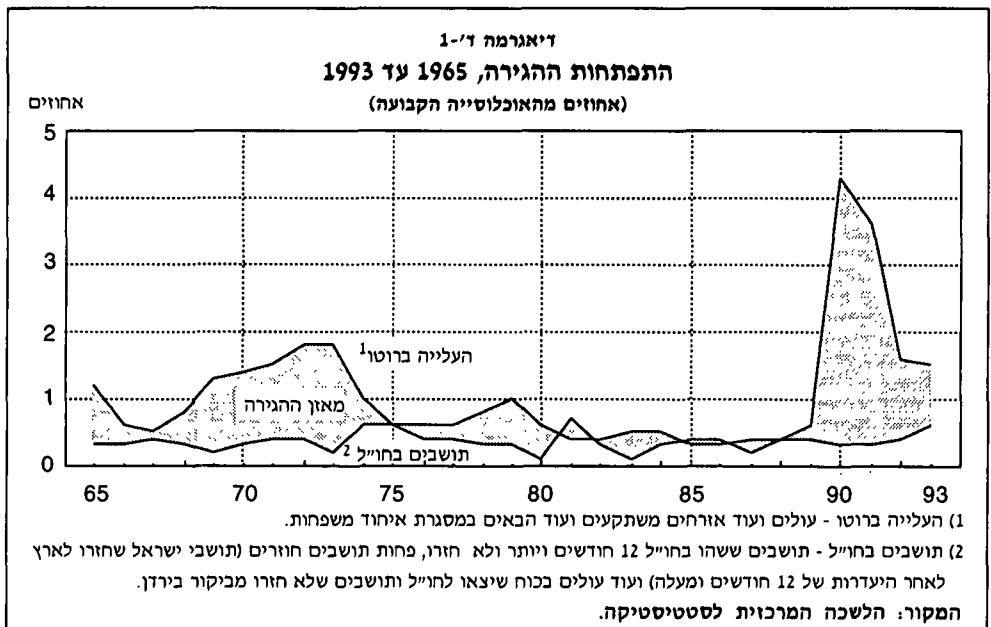
(1) נתוני האוכלוסייה, כוח העבודה והבלתי מועסקים מתייחסים לישראלים.

(2) כולל עובדי שטחים.

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

2. האוכלוסייה וכוח העבודה האזרחי

האוכלוסייה הממוצעת גדלה ב־1993 2.6 אחוזים, לאחר גידול של כ־3.5 אחוזים ב־1992 (לוח ד'–4). התמתנות שיעור הגידול נובעת מהתייצבות ממדי העלייה (כ־80,000 עולים לשנה), שהקטינה את תרומתה לשיעור גידולה של האוכלוסייה, ומגידול שיעור הירידה מהארץ, דהיינו מאזן הגירה קטן יותר מאשר אשתקד¹. גידול האוכלוסייה בגיל העבודה הואט לכ־3 אחוזים — שיעור המבטא את האטת גידול האוכלוסייה. עם זאת גידולה של האוכלוסייה בגיל העבודה מהיר מזה של כלל האוכלוסייה, עקב מבנה הגילים המאפיין את גל העלייה וגידול משקל גילאי העבודה העיקריים בקרב הוותיקים. למרות האטת העלייה עדיין תרמו העולים כמחצית מגידולה של האוכלוסייה בגיל העבודה. גידולה של זו, יחד עם עלייה ניכרת של שיעור ההשתתפות, הן של וותיקים והן של עולים, משתקפים בגידול ניכר של כוח העבודה — 4.8 אחוזים — לאחר גידול דומה אשתקד. שיעורי ההשתתפות של העולים, הן גברים והן נשים, כבר גבוהים מאלו של הוותיקים. גידול שיעורי ההשתתפות של גברים נבע מגידול משקל הקבוצות (גיל ושנות לימוד) שבהן הנטייה להשתתף גבוהה ומגידול שיעורי ההשתתפות הסגוליים (כלומר השינוי בתוך כל קבוצה), בניגוד למגמת ירידתם בשנות השמונים. בקרב הנשים נבע גידול שיעורי ההשתתפות בעיקר משינוי הרכב לפי גיל ושנות לימוד, ורק במידה מועטה מגידול שיעורי ההשתתפות הסגוליים. את עליית שיעורי ההשתתפות הסגוליים ב־1993, בפרט בקרב הגברים, ניתן לייחס, כנראה, לשיפור בסיכויי התעסוקה, שהביא לחזרה של "מתייאשים" אל מעגל מחפשי העבודה. בקרב הגברים מאפיינת עליית שיעורי ההשתתפות כמעט את כל קבוצות גילי העבודה. לעומת זאת בקרב הנשים מתרכזת העלייה בקרב הצעירות (15–24) והמבוגרות (34–55), בעוד שאצל נשים בגילי הפריז העיקריים (34–25) ירד מעט שיעור ההשתתפות, התפתחות המתיישבת עם גידול שיעורי הילודה.

¹ גידול שיעורי הירידה בעקבות גלי עלייה נצפה גם בעבר, והוא מאפיין גלי הגירה בכלל. אין לנו בשלב זה אינפורמציה לא על יעדי הירידה ולא על הרכבה.

לוח ד' - 3
המקורות לגידול האוכלוסייה הקבועה, 1986 עד 1993

	1993*	1992	1991	1990	1989	1988	1987	1986	
				(א ל פ י ם)					
1.	5,195.9	5,058.8	4,821.7	4,559.6	4,476.8	4,406.5	4,331.3	4,266.2	האוכלוסייה הקבועה בתחילת התקופה
2.	80.0	76.7	73.8	74.6	72.1	70.9	69.5	69.9	סך הריבוי הטבעי
3.	15.0	14.8	15.2	15.9	16.0	16.0	15.9	16.4	שיעור הריבוי הטבעי ¹
4.	11.8	11.2	11.7	12.5	12.6	13.0	13.1	14.0	שיעור הריבוי הטבעי של היהודים ¹
5.	29.3	29.4	30.9	30.7	30.4	29.4	29.2	28.7	שיעור הריבוי הטבעי של הלא יהודים ¹
6.	76.8	81.4	179.6	202.5	26.8	16.0	15.9	12.3	העלייה ברוטו ²
7.	30.0	21.0	16.3	15.0	16.1	16.6	10.2	17.1	תושבים בחו"ל ³
8.	46.8	60.4	163.3	187.5	10.7	-0.6	5.7	-4.8	מאזן הגירה (7)-(6)
9.	126.8	137.1	237.1	262.1	82.8	70.3	75.2	65.1	סך כל הגידול (8) + (2)
10.	5,322.7	5,195.9	5,058.8	4,821.7	4,559.6	4,476.8	4,406.5	4,331.3	האוכלוסייה הקבועה בסוף התקופה (9) + (1)

* הנתונים לשנת 1993 הם עדיין אומדנים.

(1) לאלף נפש, מהאוכלוסייה הקבועה הממוצעת המתאימה.

(2) עולים ועוד תיירים משתקעים ועוד הבאים במסגרת איחוד משפחות (כולל מאזן ממזרח ירושלים).

(3) תושבים שיצאו אשתקד וטרם חזרו אחרי שהות של יותר מ-12 חודשים, פחות תושבים חוזרים (תושבי ישראל שחזרו לארץ לאחר היעדרות של 12 חודש ומעלה), ועוד עולים בכוח, שיצאו לחו"ל, ותושבים שלא חזרו מביקור בירדן. ראה גם: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל 1987, עמ' 141, 145-147.

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ד' - 4

כוח העבודה הישראלי, נתונים נבחרים, 1980 עד 1993

העלייה או הירידה לעומת השנה הקודמת								
				ממוצעים שנתיים			ממוצע שנתי	
1993	1992	1991	1990	1993 לעומת 1989	1989 לעומת 1985	1985 לעומת 1980	1993	1992
(אחוזים)				(אלפים)				
2.6	3.5	6.1	3.1	3.9	1.6	1.8	5,256.0	5,121.7
3.0	4.3	7.1	3.9	4.5	2.0	2.0	3,682.1	3,574.0
4.8	4.9	7.3	2.9	5.0	2.6	2.2	1,946.1	1,857.8
							52.9	52.0
6.1	4.2	6.1	2.1	4.6	2.0	1.8	1,751.1	1,650.2
-6.1	10.9	18.5	10.9	8.2	10.2	9.1	195.0	207.6
							10.0	11.2
2.9	4.1	6.7	3.7	4.4	2.0	2.0	1,799.2	1,748.3
4.5	3.7	6.4	2.5	4.3	1.7	1.7	1,129.3	1,080.9
							62.8	61.8
5.3	3.0	6.1	2.0	4.1	1.3	1.2	1,033.1	981.2
-3.5	10.9	9.4	8.6	6.2	7.6	10.8	96.2	99.7
							8.5	9.2
3.1	4.4	7.4	3.9	4.7	2.0	2.0	1,882.9	1,825.7
5.2	6.7	8.7	3.4	6.0	4.0	3.0	816.8	776.6
							43.4	42.5
7.4	6.1	6.2	2.2	5.4	3.1	2.8	718.1	668.8
-8.4	10.6	28.8	13.3	10.3	13.6	7.1	98.7	107.8
							12.1	13.9
-27.4	18.1	-9.2	2.7	-5.5	3.3	3.5	83.8	115.5

המועסקים מהשטחים בישראל

פרק ד', התעסוקה והשכר 157

3. התעסוקה ותשומת העבודה בענפי המשק²

מספר המועסקים המקומיים גדל ב־1993 ב־3.9 אחוזים. שיעור זה משקף גידול בן 6.1 אחוזים של מספר המועסקים הישראליים, בעוד שהתעסוקה של עובדי השטחים ירדה ב־27.4 אחוזים, עקב הסגר שהוטל ברביע השני של השנה³. תעסוקתם של העולים גדלה בכ־40 אחוזים. שיעורי ההתרחבות של התעסוקה בסקטור העסקי ובסקטור הציבורי היו דומים (4.1 ו־3.4 אחוזים, בהתאמה; לוח ד'–7). בסקטור העסקי למעט ענף הבנייה גדלה התעסוקה ב־6.2 אחוזים⁴.

ההתרחבות הרבה של תעסוקת ישראלים במגזר העסקי נתמכה בסבסוד התעסוקה של עובדים נוספים בכשליש משכרם. הסבסוד ניתן בשנת 1993 בגין כ־53,000 עובדים בממוצע לחודש, שלפחות 15,000 מתוכם נוספו בשנה זו⁵ (ב־1992 — 39,000). סבסוד זה איפשר קליטה מהירה של עובדים (ותיקים ועולים), למרות עלויות הכשרתם ופריזום הנמוך בתקופת ההכשרה, וכך הקל על מצוקת האבטלה בטווח הקצר. את יעילותו של מכשיר הסבסוד לטווח הארוך, (בהיותו זמני לשנתיים; בסוף 1994 תיפסק כניסתם של עובדים מסובסדים חדשים) יהיה ניתן לבחון לכשיתברר אם התעסוקה שנוצרה היתה זמנית או מתמדת. השאלות שתיבחנה הן באיזו מידה תוספת

² נתוני התעסוקה אינם כוללים את העובדים הזרים (המועסקים באישור שירות התעסוקה), שמספרם עלה מאוד מאמצע השנה. בסוף 1993 הועסקו כ־11,000 עובדים זרים, מהם כ־6,000 בענף הבנייה.

³ הסגר השפיע על מספר המועסקים מן השטחים ועל מספר שעות העבודה למועסק. מספר המועסקים מן השטחים ירד ברביע השני של השנה בכ־45 אחוזים לעומת מספרם ברביע הראשון, ומספר שעות העבודה השבועיות שלהם ירד לכדי מחצית. ברביע השלישי עלה מספר העובדים מן השטחים בכ־5 אחוזים בלבד על רמת הרביע השני, אך מספר שעות העבודה השבועיות שלהם חזר לזה שקדם לסגר. ברביע האחרון עלה מספר המועסקים מן השטחים ב־26 אחוזים, למספר הנמוך בכרבע ממספרם ערב הסגר. מספר שעות עבודתם השבועיות עלה בכ־2 אחוזים, והגיע לרמה הגבוהה בכ־7 אחוזים מאשר ברביע הראשון.

⁴ סיווג הענפים בסקרי כוח אדם ובמקורות אחרים לוקה בכמה בעיות, ולכן יש להיזהר בניתוח השינויים בו. על פי הסיווג בסקרי כוח אדם ונתוני הביטוח הלאומי, כל העובדים בשירותי החינוך והבריאות, לרבות אלו המסופקים באופן פרטי, כלולים בשירותים הציבוריים.

בעיה נוספת קשורה בסיווגם של העובדים המועסקים בחברות כוח אדם או בחברות קבלניות. בשנים האחרונות התרחבה מאוד העסקת עובדים באמצעות חברות אלה, המספקות שירותים לחברות אחרות (ניקיון, שמירה, מחשב וכד'). סיווגם של עובדים המועסקים בחברות אלו בסקרי כוח אדם הוא לעתים בענף השירותים העסקיים ולעתים בענפים שהשירותים מסופקים להם (ענפי משק או הסקטור הציבורי). נתוני הביטוח הלאומי וסקרי התעשייה המבוססים על ריווחי המעסיקים מסווגים עובדים אלו בחברות המעסיקות אותם — בשירותים העסקיים. יש לציין שבתקציב המדינה מופיע התשלום לחברות הקבלניות המספקות שירותים לסקטור הציבורי בסעיף הקניות.

⁵ אין בידי המוסד לביטוח לאומי נתונים על משך הניצול של הסובסידיה, ולכן אין ביכולתנו לאמוד את מספר העובדים החדשים שבגינם נתקבלה הסובסידיה ב־1993. עם זאת ברור, שהניצול הממוצע נמוך משנתיים, ולכן המספר המצויין הוא אומדן של החסם התחתון לעובדים חדשים שבגינם נתקבל הסבסוד. מתוך אינפורמציה חלקית על מספר המועסקים שבגינם ניתן הסבסוד עד לנקודות זמן שונות ניתן להעריך, שבשנת 1993 היתוספו לכל היותר כ־40,000 עובדים חדשים כאלה. (מדובר בסך כל העובדים שנכנסו במהלך השנה למערכת הסבסוד; יש להבחין בין נתון זה לבין התוספת לממוצע החודשי).

לוח ד' - 5

התפתחות מבנה התעסוקה של ישראלים, 1981 עד 1993
(אחוזים)

שיעורי הגידול השנתיים הממוצעים							
1990- 1993	1986- 1989 ¹	1981- 1985 ¹	1993	1992	1991	1990	
4.6	2.0	1.8	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכול
3.9	1.6	1.9	28.6	29.3	29.6	29.4	בשירותים הציבוריים
4.9	2.2	1.7	71.4	70.7	70.4	70.6	בסקטור העסקי
4.3	0.4	4.7	21.2	21.1	21.5	21.6	בתעשייה
-2.1	-1.6	-0.3	3.5	3.5	3.5	4.1	בחקלאות
5.0	5.1	-1.8	1.0	0.9	1.1	1.1	בחשמל ומים
13.4	-0.2	-1.8	6.8	6.5	6.1	5.1	בבנייה
4.4	5.9	3.1	14.3	13.9	14.1	14.5	במסחר ובשירותי אוכל
6.2	2.5	5.1	10.5	10.4	10.2	9.9	בשירותים הפיננסיים והעסקיים
3.3	1.9	0.1	6.1	6.3	6.1	6.2	בתחבורה, אחסנה ותקשורת
5.3	4.9	3.4	7.5	7.4	7.3	7.4	בשירותים אישיים ואחרים

1) סדרה חדשה מ-1985, שבה כלולים באוכלוסייה בגיל העבודה בני 15 ומעלה (במקום בני 14 ומעלה עד כה), ואומדני האוכלוסייה וכוח העבודה מתוקנים לפי ממצאי מפקד האוכלוסין משנת 1983.
ה מקור: סקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

כוח האדם המסובסד היא של עובדים פשוטים, שרק הסבסוד הפך את העסקתם לכדאית, ובאיוז מידה עלה פריונם של עובדים אלו לאחר תקופת ההכשרה, ולכן העסקתם אחר כך תהיה כדאית גם ללא סבסוד. היקף ההשקעה הפרטית בענפי המשק מלמד, שהיצרנים צופים התרחבות רבה של התוצר, ולכן חלק ניכר מהתרחבות התעסוקה צפוי להיות פרמננטי. סבסוד עובדים נוספים מאפשר תמרוץ בשיעורים גבוהים להרחבת התעסוקה בהוצאה תקציבית מצומצמת יחסית, ובזאת יתרונו. תמריץ זה הקל כנראה גם את ההחלפה של עובדי השטחים בעובדים ישראלים, שנתחייבה מהסגר. מגבלותיו של הסבסוד האמור נעוצות באפליה לרעה של מעסיקים קטנים (עד 5 עובדים) ובהיותו זמני, דבר העלול לתמרץ במיוחד תעסוקה זמנית של עובדים בלתי מיומנים, שתקופת הכשרתם קצרה יחסית. נוסף על כך כרוך התמריץ במנגנון אכיפה, שנועד למנוע את ניצולו לרעה, ויעילותו של מנגנון כזה אינה מובטחת. חסרון נוסף של סבסוד העבודה הוא, שהבטחת שכר גבוה יחסית לעובדים חדשים עלולה לגרום ללחצים לעליית שכר במשק כולו.

לוח ד' - 6

תוספות של שייכים לכוח העבודה המקומי וקליטתם לפי סקטורים, 1980 עד 1993
(העלייה או הירידה (-), ממוצע שנתי, אלפים, מעוגל)

1993	1992	1991	1990 1993	1986 1989	1980 1985
ישראלים — כל האוכלוסייה					
88.3	87.5	120.5	85.7	39.2	31.6
56.9	77.7	115.2	66.2	29.2	28.6
21.2	2.5	17.0	13.6	6.9	8.1
10.2	7.3	-11.7	-5.8	3.2	-5.1
גברים					
48.4	38.2	62.9	43.4	15.9	14.9
31.0	43.0	65.9	43.9	17.9	17.8
10.4	-2.7	4.3	3.7	0.6	1.4
7.0	-2.1	-7.3	-4.2	-2.5	-4.2
נשים					
40.2	48.7	58.4	42.3	23.6	16.7
23.6	31.6	49.3	32.5	11.4	10.6
13.4	7.7	13.5	11.4	6.5	7.1
3.2	9.4	-4.4	-1.6	5.7	-0.9
מועסקים מהשטחים המוחזקים					
-31.7	17.7	-9.9	-5.3	3.3	2.5
1. הגידול בשייכים לכוח העבודה סך הכול הנובע מגידול האוכלוסייה ² הנובע משינוי בהרכב הגילים ובמספר שנות הלימוד הנובע משינוי בשיעורי ההשתתפות הסגוליים ³					
סך הכול הנובע מגידול האוכלוסייה ² הנובע משינוי בהרכב הגילים ובמספר שנות הלימוד הנובע משינוי בשיעורי ההשתתפות הסגוליים ³					
2. סך הגידול במועסקים מהשטחים המוחזקים בישראל					

לוח ד' - 6 (המשך)

תוספות של שייכים לכוח העבודה המקומי וקליטתם לפי סקטורים, 1980 עד 1993
(העלייה או הירידה (-), ממוצע שנתי, אלפים, מעוגל)

1993	1992	1991	1990 1993	1986 ¹ 1989	1980 1985
מקומיים — כל האוכלוסייה					
56.6	105.2	110.5	80.4	42.5	33.7
52.3	72.0	54.3	51.3	24.4	16.6
16.9	12.8	27.0	16.1	6.7	6.9
-12.6	20.4	29.2	13.1	11.3	10.3
גברים					
16.7	55.9	52.9	38.1	19.0	17.0
12.9	42.4	40.7	28.9	13.5	9.5
7.3	3.7	4.5	4.0	0.8	1.1
-3.5	9.8	7.7	5.1	4.8	6.4
נשים					
40.2	48.7	58.4	42.3	23.6	16.7
39.8	29.3	14.1	22.3	11.1	7.1
9.6	9.1	22.5	12.0	5.9	5.7
-9.1	10.3	21.8	8.0	6.7	4.0

* הנתונים אינם מסתכמים בגלל עיגולים.

- (1) סדרה חדשה מ-1985, שבה כלולים באוכלוסייה בגיל העבודה ובכוח העבודה בני 15 ויותר (במקום בני 14 ויותר).
- (2) בהנחה של שיעורי השתתפות ממוצעים כמו בשנה הקודמת.
- (3) הפרשי שיעורי ההשתתפות מוכפלים באוכלוסייה בשנה הנדונה.
- (4) לרבות עצמאיים בשירותים הציבוריים.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקרי כוח אדם, סקרי משפחות בשטחים המוחזקים ועיבודי בנק ישראל.

לוח 7 - ר'

המועסקים ותשומת העבודה בסקטור העסקי, בסקטור הציבורי ובכלל המשק¹, 1988 עד 1993

העלייה או הירידה לעומת השנה הקודמת								
1993	1992	1991	1990	1989	1988	1993	1992	
(אחוזים)				(אלפים, ממוצע שנתי)				
א. המועסקים								
6.1	4.2	6.1	2.1	0.5	3.5	1,751.1	1,650.2	1. מועסקים ישראלים
-27.4	18.1	-9.2	2.7	-4.1	0.4	83.8	115.5	2. מועסקים מהשטחים
3.9	5.0	5.1	2.2	0.2	3.3	1,834.9	1,765.7	3. סך כל המועסקים המקומיים (1) + (2)
3.4	3.0	6.1	2.3	1.9	4.0	502.7	486.2	4. המועסקים בשירותים הציבוריים
4.1	5.8	4.7	2.1	-0.4	3.0	1,332.2	1,279.5	5. המועסקים בסקטור העסקי (3)-(4)
(מיליוני שעות, ממוצע שבועי)								
ב. תשומת העבודה של המועסקים								
6.4	6.6	5.8	1.8	1.7	3.5	64.6	60.7	1. תשומת העבודה של ישראלים
-33.3	24.4	-8.2	6.1	1.6	-23.8	3.0	4.6	2. תשומת העבודה של עובדים מהשטחים
3.6	7.6	4.9	2.1	1.6	1.1	67.6	65.3	3. סך כל תשומת העבודה המקומית (1) + (2)
2.7	4.4	5.4	1.6	2.4	3.8	15.6	15.2	4. תשומת העבודה בשירותים הציבוריים
3.9	8.7	4.7	2.3	1.4	0.3	52.1	50.1	5. תשומת העבודה בסקטור העסקי

(1) נתונים מעוגלים.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

לוח ד'-8

המועסקים המקומיים ותשומת העבודה בסקטור העסקי לפי ענפים, 1988 עד 1993

העלייה או הירידה לעומת השנה הקודמת							
1993	1992	1991	1990	1989	1988	1993	1992
(אחוזים)				(אלפים, ממוצע שנתי)			
4.1	5.8	4.7	2.1	-0.4	3.0	1,332.2	1,279.5
6.2	3.8	3.0	1.2	-0.5	2.3	1,153.1	1,086.0
-7.4	18.6	16.6	9.6	-0.2	8.9	179.1	193.5
5.7	2.4	4.1	1.8	-3.2	-2.8	376.1	355.7
3.7	1.5	-9.6	-9.2	-1.9	-5.0	70.7	68.2
1.9	7.8	4.4	-0.6	-1.8	3.5	106.1	104.1
7.9	5.1	5.1	2.6	3.3	12.3	502.8	466.2
8.2	1.3	0.2	-0.2	-3.2	3.2	68.7	63.5
20.7	-13.7	1.2	15.3	-0.7	6.6	17.5	14.5
(מיליוני שעות, ממוצע שבועי)							
3.9	8.7	4.7	2.3	1.4	0.3	52.1	50.1
6.3	6.6	2.9	1.1	1.0	1.0	45.0	42.3
-8.8	21.6	17.1	11.8	5.1	-4.6	7.1	7.8
6.9	6.0	4.6	0.9	-0.5	-4.3	15.4	14.4
5.4	1.6	-10.6	-10.5	-1.0	-8.4	2.7	2.6
4.2	8.3	2.9	2.7	-2.3	1.4	4.3	4.2
6.1	8.6	3.6	1.9	5.1	14.8	19.0	17.9
7.6	4.0	0.2	0.4	-1.4	2.9	2.6	2.4
16.8	-10.6	-1.8	15.0	-1.4	14.5	0.7	0.6

(1) ענפים 50-59, 73, 90-99, כולל "יתר" עובדי השטחים המוחזקים (פחות עובדים בשירותים הציבוריים).

(2) הנתונים אינם מסתכמים, בשל השמטת ענף ה"לא ידוע": נתונים מעוגלים.

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

לוח ד' - 9

התעסוקה המקומית בסקטור העסקי —
לפי ענפים סחירים ובלתי סחירים¹, 1990 עד 1993

ממוצע —1990	1993	1993	1992	1991	1990
(אחוזים)					
התפלגות המועסקים					
הענפים הסחירים	41.7	41.0	40.4	42.2	43.3
הענפים הבלתי סחירים ²	57.2	58.0	58.4	56.7	55.5
לא ידוע	1.1	0.9	1.1	1.1	1.2
התרחבות התעסוקה					
הענפים הסחירים	2.3	5.7	1.4	2.0	0.1
הענפים הבלתי סחירים ²	5.8	3.4	9.1	6.9	3.8
התפלגות תוספת המועסקים					
הענפים הסחירים	21.9	56.3	10.4	18.5	2.5
הענפים הבלתי סחירים ²	79.4	48.9	88.1	81.5	99.2
לא ידוע	-1.3	-5.2	1.6	0.0	-1.7

(1) הענפים הסחירים הם: ענף התעשייה, חלק מענף החקלאות, ההובלה הימית והאווירית וחלק משירותי האוכל והמסחר.

(2) למעט שירותים ציבוריים.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בסקטור העסקי בלטה במיוחד התרחבות התעסוקה בענפי התעשייה (5.7 אחוזים), המסחר, השירותים העסקיים והאישיים (7.9 אחוזים), השירותים הפיננסיים (8.2 אחוזים) והחשמל והמים (20.7 אחוזים) — בעוד שהתעסוקה בענף הבנייה ירדה ירידה תלולה (7.4 אחוזים), בשל התכווצות הבנייה הציבורית והסגר על עובדי השטחים (לוח ד'—8). עם זאת גדלה תעסוקת ישראלים מאוד גם בענף הבנייה (9.9 אחוזים) והחקלאות (7.3 אחוזים), בשל המחסור שנוצר בענפים אלו בגלל הסגר⁶. ניסיון לכמת את מקורות גידולה של התעסוקה מצביע על משקלות דומים שניתן לייחס לסגר (תחלופת עובדי שטחים), לצמיחת המשק (בתנאי גידול "נורמלי" של פריון העבודה), ולירידת פריון העבודה ב־0.7 אחוזים (לעומת עלייה "נורמלית") בגלל סבסוד הרחבת התעסוקה, בגלל הסגר ובגלל השינוי המבני. תוספת קטנה יותר, כ־3,000 מועסקים, נבעה מהעבודות היוזמות⁷.

⁶ הסגר גרם להחלפת עובדי שטחים בעובדים ישראלים בעיקר בבנייה ובחקלאות. היקף ההתרחבות של תעסוקת הישראלים בענף הבנייה שנבע מן הסגר, גדול מגידולה של תעסוקתם ביחס לשנה הקודמת, שכן אלמלא הסגר היתה התכווצות הענף גורמת לפליטת עובדים ישראלים ממנו. מספר העובדים הישראלים שהחליפו עובדי שטחים עקב הסגר נאמד בכ־30,000.

⁷ גידול בן 3.5 אחוזים של התוצר בתנאי גידול "נורמלי" של פריון העבודה (כ־1.5 אחוזים) היה מתבטא בגידול התעסוקה בכ־2 אחוזים, כלומר כ־30,000 מועסקים. ואולם סבסוד התעסוקה תמך בהרחבה רבה יותר של התעסוקה, תוך ירידת הפריון, ולכן ניתן לאמוד את התעסוקה הנובעת מהפער שבין ירידת הפריון בפועל לבין גידולו הנורמלי בכ־2 אחוזים, דהיינו כ־30,000 מועסקים. הסגר גרם להחלפת עובדי שטחים בהיקף של כ־30,000. מאחר שירידת הפריון מיוחסת בחלקה גם לסגר, אין בידנו להפריד באופן חד־משמעי בין גידול התעסוקה הנובע מן הסגר לבין זה הנובע מירידת פריון העבודה.

מספר שעות העבודה השבועיות למועסק במשק כולו ובסקטור העסקי ירד בכמחצית האחרון, ירידה שהתרכזה בעיקרה בענף הבנייה ובשירותים הציבוריים, ואילו בסקטור העסקי ללא בנייה נשאר הממוצע כמעט ללא שינוי. בענף הבנייה נבעה ירידת מספר שעות העבודה השבועיות רובה ככולה מירידת מספר השעות השבועיות למועסק מן השטחים כתוצאה מהסגר. ברביע השני, שבו הוחל הסגר, ירד מספר השעות למועסק מן השטחים לכדי מחצית ממספרן ברביע הראשון והוא שב ועלה ברביע השלישי. במספר השעות השבועיות למועסק ישראלי לא חל כמעט שינוי, והן נשארו ברמה הגבוהה יחסית שאליה הגיעו בשנת 1992. עליית מספרן ב־1992 יחד עם ציפיות לצמיחה בת קיימא ועם סבסוד תוספת המועסקים, הביאו להתרחבות תשומת העבודה בשנת 1993 בדרך של הגדלת מספר המועסקים, ולא על ידי הגדלה נוספת של מספר השעות למועסק.

בסך הכול גדלה תשומת העבודה בסקטור העסקי ב־3.9 אחוזים, ותשומת העבודה של עובדי השטחים פחתה בשליש (לוח ד'–7). שיעור ההתרחבות של התעסוקה (ואיתה תשומת העבודה) בענפים המייצרים מוצרים סחירים (הנסחרים בשווקים בינלאומיים) היה גבוה יותר מאשר באלו המייצרים מוצרים בלתי סחירים (5.7 אחוזים לעומת 3.4 אחוזים בהתאמה; לוח ד'–9). באחרונים קיזזה את ירידת התעסוקה בענף הבנייה עלייה בענפי החשמל והמים ובענפי השירותים. התרחבות תשומת העבודה בשני המגזרים (הסחיר והלא־סחיר) דומה להתרחבות תוצרם, ממצא המצביע על אי שינוי משמעותי בפריון העבודה בשניהם.

4. האבטלה

שיעור האבטלה ירד ב־1993 לממוצע שנתי של 10 אחוזים — כ־195 אלף בלתי מועסקים לעומת 207 אלף ב־1992. במהלך השנה ירד שיעור האבטלה (מנוכה עונתיות) מ־11 אחוזים ברביע הראשון ל־9 אחוזים באחרון. ירידת האבטלה השנה באה לאחר עלייה ממושכת מ־6.4 אחוזים ב־1988 לשיא של 11.2 אחוזים ב־1992. לפני תחילתו של גל העלייה, ב־1989, הגיע שיעור האבטלה ל־8.9 אחוזים, כתוצאה מהשפל בפעילות הכלכלית, ומאז הוא המשיך לעלות; זאת עקב גידול מהיר מאוד של כוח העבודה האזרחי, שנבע מגל העלייה, ועמו הקושי בקליטת העולים, שחייבה תהליכי התאמה של כישוריהם לצורכי המשק.

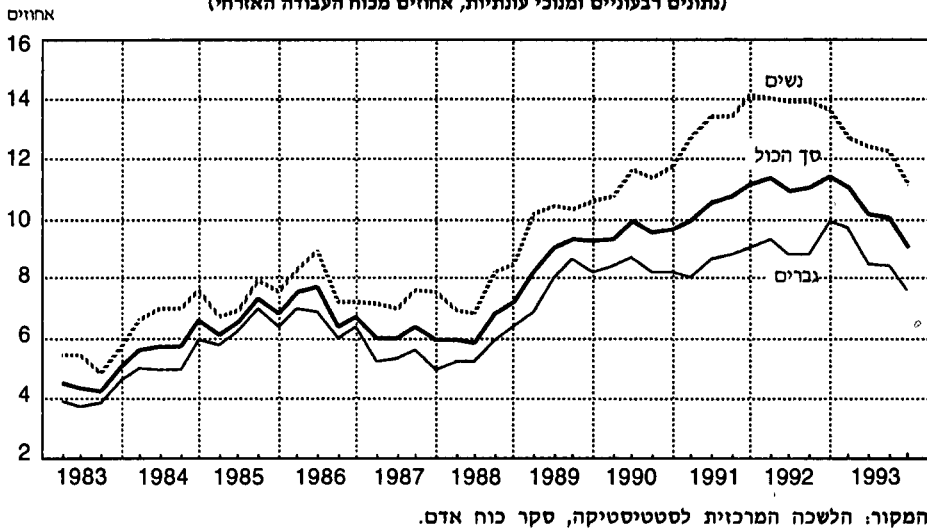
שיעור האבטלה ירד בכל המגזרים — בקרב הוותיקים והעולים, ובקרב הגברים והנשים. לעומת זאת מבחינת עומק האבטלה כיווני השינוי באינדיקטורים השונים אינם אחידים: מצד אחד עלה חלקם של המובטלים זמן קצר יחסית, עד 8 שבועות, בעוד שחלקם של המובטלים 8 עד 27 שבועות ירד. חלקם של המובטלים מעל חצי שנה נשאר ללא שינוי, כשליש מהמובטלים, אולם בקרב אלו עלה עלייה תלולה משקל המובטלים מעל שנה — הגרעין הקשה של האבטלה (מספרם המוחלט עלה בכ־6,000, לכדי כ־13 אחוזים מכלל המובטלים). חלק מאלו הם, כנראה, עולים מבוגרים, שסיכויי קליטתם בתעסוקה נמוכים. (עם התארכות הוותק שלהם בארץ הם נכנסו לקטגוריית המובטלים תקופה ארוכה). המשך גידול הגרעין הקשה של האבטלה התבטא גם בגידול רב של מספר תובעי הבטחת הכנסה בגין חוסר תעסוקה — כ־40 אחוזים בממוצע חודשי, חלקם עולים שמיצו את זכאותם לדמי אבטלה. (מספר תובעי הבטחת הכנסה הגיע לשיא בתחילת 1993, וירד במהלכה בכ־20 אחוזים). ירידת האבטלה באה לידי ביטוי גם בירידה בת 6 אחוזים של מספר התביעות לדמי אבטלה ביחס למספרן ב־1992. לירידה זו תרמו כנראה גם החמרת הקריטריונים לקבלת דמי אבטלה ויתר הקפדה ביישומם.

בחינת שיעורי האבטלה לפי מאפייני הבלתי מועסקים מצביעה גם היא על יצירת גרעין קשה של מובטלים מבוגרים (לוח ד'–10). שיעור האבטלה בקרב קבוצת גילאי 55 ומעלה נשאר כ־6 אחוזים ב־1993 (לעומת 2 אחוזים בשנת 1988), בעוד ששיעורי האבטלה בקרב כל שאר קבוצת הגיל ירדו. בחינת שיעורי האבטלה לפי השכלה מצביעה על המשך ירידת משקלם של המשכילים יחסית (13 שנות

דיאגרמה ד'-2

התפתחות האבטלה, 1983 עד 1993

(נתונים רבעוניים ומנוכחי עונתיות, אחוזים מכוח העבודה האזרחי)

לימוד ומעלה) ועלייה בקבוצת הביניים (9-12 שנות לימוד). שיעור האבטלה לפי מחוזות ממשיך להיות גבוה במחוזות הדרום, חיפה והצפון, ונמוך יחסית בירושלים ובתל אביב. עוד כדאי לציין את גידול משקלם של מובטלים שהתפטרו ממקום העבודה קודם לאבטלתם, תופעה אופיינית למשק שבו סיכויי התעסוקה משתפרים.

הגידול הרב בתעסוקת הישראלים, שהביא לירידת האבטלה, מבטא גם את העובדה שתוספת תשומת העבודה סופקה כולה על ידי הגדלת התעסוקה, ולא על ידי הגדלת מספרן של שעות למועסק, כמו בשנה הקודמת. זאת אף על פי שדרך זו כרוכה בהוצאות התאמה (הכשרה) גדולות יחסית. נראה שבסוד הגדלת התעסוקה תרם רבות להתפתחות זו — שכן הסבסוד, שניתן בממדים גדולים יחסית — כשליש משכרו של עובד חדש — איפשר להוסיף עובדים רבים למרות הוצאות ההתאמה הגבוהות יחסית. מספר המועסקים בעבודות יזומות היה בממוצע כ-3,000. (המספר עלה מכ-1,200 בתחילת השנה ל-4,000 מחודש מאי ואילך.) כוונתה המקורית של תכנית העבודות היזומות היתה להוציא מובטלים רבים ממעגל האבטלה הכרונית, אך היא לא הוגבלה למובטלים מזה זמן רב. יתירה מזאת, רבים מהמובטלים שהועסקו בעבודות אלו נשארו לעסוק בהן לתקופה העולה על 6 חודשים, במקום מובטלים נוספים שהיו יכולים להיכנס למערכת. יעילותה של מערכת זו, שנועדה להקנות הרגלי עבודה וכישורים לתפקוד בשוק העבודה, קטנה יחסית; היא תתברר לאשורה על פי מידת הצלחתם של מובטלים שעברו דרכה להשתלב בעבודות אחרות בסקטור העסקי.

יחד עם אמצעי המדיניות שנועדו להרחיב את התעסוקה, ננקטה גם השנה מדיניות שנועדה לצמצם את האבטלה על ידי החמרת הקריטריונים לקבלת דמי אבטלה ויישום מחמיר יותר של הקריטריונים הקיימים. מדיניות זו מקטינה את האבטלה הרשומה, הן על ידי הוצאת חלק מן המובטלים ממעגל הרשומים כמחפשי העבודה (במידה שעצם רישומם נועד רק לצורך קבלת דמי אבטלה), והן על ידי

לוח ד' - 10

מאפייני הבלתי מועסקים, 1988 עד 1993
(אחוזים)

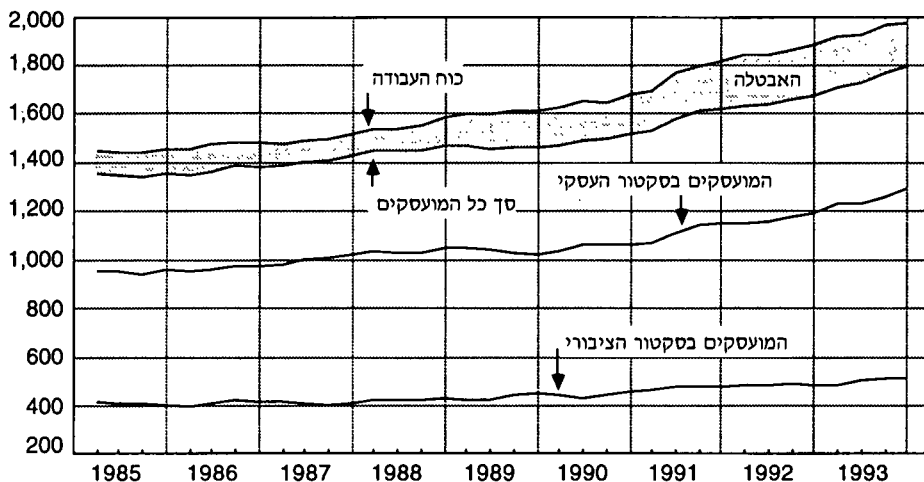
1993	1992	1991	1990	1989	1988	
(השיעור בקרב הבלתי מועסקים)						
55.2	54.0	55.1	45.7	45.0	40.0	1. חיפשו עבודה 1-8 שבועות
63.9	67.5	47.2	42.4	35.2	19.5	2. חיפשו עבודה 27 שבועות ויותר
42.3	42.0	39.3	41.6	42.8	42.1	3. מפרנסים ראשונים (ראשי משפחות)
46.3	44.0	42.8	48.4	53.8	53.4	4. עברו ב־12 החודשים האחרונים מזה: (האחוזים מתוך קבוצה 4)
54.2	51.8	59.1	60.3	60.9	50.8	א. פוטרו מעבודתם
21.7	14.7	18.7	18.8	19.0	24.5	ב. התפטרו מעבודתם
22.8	25.3	25.3	27.2	26.6	25.8	ג. עיסוקם האחרון בתעשייה
13.9	13.5	15.6	14.4	13.9	13.3	ד. עיסוקם האחרון בשירותים הציבוריים
49.3	48.0	48.0	52.0	53.1	53.4	5. ההתפלגות לפי מין: שיעור הגברים
						6. ההתפלגות לפי שנות לימוד
14.5	14.9	14.3	17.9	18.6	17.0	0-8 שנים
59.9	57.9	57.3	62.0	61.6	63.3	9-12 שנים
25.4	26.9	28.2	19.7	19.8	19.7	13 שנים ויותר
						7. ההתפלגות לפי קבוצות גיל
33.4	31.9	32.3	34.6	36.3	38.5	גילאי 15-24
26.8	28.0	28.8	29.8	31.2	30.4	גילאי 25-34
32.7	33.5	31.5	30.5	27.6	27.0	גילאי 35-54
7.1	6.6	7.5	5.0	4.8	4.0	גילאי 55 ומעלה
7.2	8.2	7.9	8.4	8.6	8.5	8. חיילים משוחררים
(שיעור הבלתי מועסקים בקרב הקבוצות השונות)						
						7. האבטלה לפי קבוצות גיל
20.8	23.2	22.4	22.0	20.7	15.8	גילאי 15-24
9.9	11.2	10.8	10.0	9.6	6.8	גילאי 25-34
7.3	8.4	7.5	6.7	5.7	4.1	גילאי 35-54
6.0	6.1	6.4	3.8	3.4	2.0	גילאי 55 ומעלה
(שיעור הבלתי מועסקים)						
						10. האבטלה לפי מחוזות
8.7	10.8	10.9	9.4	8.5	7.3	ירושלים
10.6	10.4	9.9	9.0	9.1	6.6	הצפון
12.0	13.5	13.0	10.7	9.5	7.0	חיפה
10.1	10.4	10.4	9.5	8.4	5.6	המרכז
8.3	10.4	9.4	8.8	8.3	5.5	תל אביב
12.2	13.8	12.2	11.8	11.4	8.5	הדרום
10.0	11.2	10.6	9.6	8.9	6.4	סך הכול

ה מקור: סקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (בחלקם - נתונים שלא פורסמו).

כוח העבודה, התעסוקה בסקטור הציבורי והעסקי והאבטלה, 1985 עד 1993¹

אלפים

(נתונים רבעוניים ממוזגים עונתיים)

(1) הנתונים מתייחסים לישראלים.
המקור: סקרי כוח אדם.

רחיפת מובטלים להתפשר ולקבל עבודות פחות אטרקטיביות. ואולם, השפעה אחרונה זו עלולה לפגוע ביעילותו של מכשיר דמי האבטלה כאמצעי שנועד לאפשר למובטלים לחפש תעסוקה ההולמת את כישוריהם — לשם רווחתם הם ולשם רווחת המשק.

הפער בשיעור האבטלה בין נשים לגברים ירד ב־1993 יחד עם ירידת שיעור האבטלה — לאחר גידולו של פער זה מאז 1988, במקביל לעליית שיעור האבטלה. הפער בין שיעורי האבטלה של נשים וגברים משתנה עם השינוי בשיעור האבטלה הכללי, בין היתר בגלל ההבדל בתגובת שיעורי ההשתתפות של נשים וגברים למחזור העסקים ולאבטלה. דומה שבקרב גברים תופעת "העובר המתייאש" היא הרומיננטית: בתקופה של אבטלה גבוהה נוטה שיעור השתתפותם בכוח העבודה לרדת, ולהוריד עמו את שיעור האבטלה הנמדד. לעומת זאת נראה, שבקרב נשים חזקה יותר השפעת "העובר הנוסף"; כשהאבטלה גדלה, נוטות יותר נשים להצטרף לשוק העבודה (כמפרנס נוסף), והדבר גורם לעליית שיעור אבטלתן. זאת במיוחד מאחר שהנכנסות לשוק העבודה, בתגובה לשפל, הן בעלות ניסיון מועט יחסית בשוק זה, והדבר מקשה עליהן למצוא תעסוקה, בפרט כשהצפיפות בשוק העבודה גדולה. בשנת 1992, כששיעור האבטלה הגיע לשיאו, המשיכו שיעורי ההשתתפות הסגוליים של גברים לרדת, בעוד שאלו של נשים עלו מאוד. ב־1993, כשהאבטלה ירדה במידה מסוימת, גדלו שיעורי ההשתתפות הסגוליים של גברים במידה משמעותית, בעוד שאלו של הנשים גדלו רק במעט, בהתאם למגמת העלייה ארוכת הטווח המאפיינת אותם.

לוח ד' - 11

מאפייני האבטלה — אינדיקטורים לעומק האבטלה, 1988 עד 1993

1993 ¹	1992 ¹	1991 ¹	1990	1989	1988	
(א ל פ י ם)						
63.9	67.5	47.2	42.4	35.2	19.5	מחפשים עבודה יותר מ־27 שבועות ²
מ ת ו כ ם						
37.5	48.8	35.4	33.2	27.6	15.1	מחפשים עבודה 27–52 שבועות
25.9	19.9	12.9	10.4	8.3	4.7	מחפשים עבודה יותר מ־53 שבועות
104.8	116.2	107.1	81.6	65.9	46	לא עברו ב־12 החודשים האחרונים ²
(י מ י ם)						
132	127	122	119	107	101	מספר הימים הממוצע לקבלת דמי אבטלה
(אחוזים מסך כל מקבלי דמי האבטלה)						
53.0	54.1	48.5	46.1	38.5	32.1	הממצים את מלוא תקופת הזכאות לדמי אבטלה
(אחוזים מסך כל מובטלים)						
33.1	33.2	25.8	27.6	25.2	19.8	מחפשים עבודה יותר מ־27 שבועות
מ ת ו כ ם						
19.2	23.5	18.9	21.0	19.4	15.1	מחפשים עבודה 27–52 שבועות
13.3	9.6	6.9	6.6	5.8	4.7	מחפשים עבודה יותר מ־53 שבועות
53.7	56.0	56.7	51.7	46.2	46.0	לא עברו ב־12 החודשים האחרונים

- משקלם הגבוה של העולים הנמצאים בכוח העבודה זמן קצר יחסית, ולא עברו ב־12 החודשים האחרונים, גורם להטיות כלשהן בחלק מהאומדנים למדידת עומק האבטלה.
 - הנתונים אינם נגזרים מן הסעיף באחוזים, בשל עיגולי המספרים המקוריים.
- ה מק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המוסד לביטוח לאומי.

5. השכר⁸

השכר הנומינלי למשרת שכיר עלה ב־1993 בממוצע במשק כולו ב־11.6 אחוזים, בסקטור העסקי ב־11.4 אחוזים ובשירותים הציבוריים ב־12.2 אחוזים (לוח ד'–נ'–5). עליות נומינליות אלו משקפות עלייה בת 0.5 אחוזים של השכר הריאלי (מנקודת ראות העובד) במשק כולו, עלייה של 0.3 אחוזים בסקטור העסקי

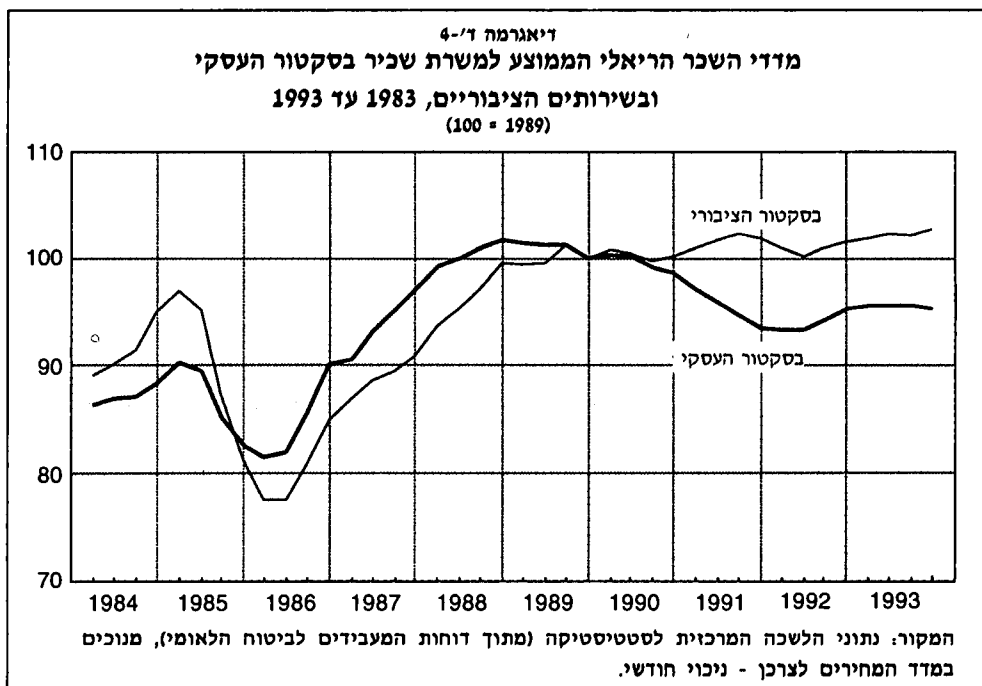
⁸ השכר למשרת שכיר מחושב כסך תשלומי השכר חלקי סך כל השכירים שהועסקו (לא מתוקנן בגין היקף משרה). לכן יש לזכור, שחלק משינויי השכר למשרת שכיר הם שינויים טכניים, הנובעים משינויים בהיקף המשרה של המועסקים, במספר ימי העבודה לשכיר וכיו"ב.

לוח ד' - 12

שיעורי השינוי של השכר הריאלי הממוצע למשרת שכיר¹, 1981 עד 1993
(כל שנה לעומת קודמתה, אחוזים)

שיעורי הגידול המצטברים											
-1989	-1986	-1981									
1993	1988	1985	³ 1993	³ 1992	³ 1991	1990	1989	1988	1987	1986	
2.8	22.3	0.3	1.1	-0.4	1.6	0.2	0.3	9.8	7.1	4.1	כשירותים הציבוריים
-6.2	23.3	8.4	(-0.8) 0.3	(1.5)1.7	(-2.0)-5.0	-1.6	-1.7	4.7	7.9	9.1	בסקטור העסקי
-5.3	21.2	8.7	-0.4	1.3	-3.5	-1.2	-1.5	4.8	6.5	8.6	בסקטור העסקי למעט בנייה
-13.8	25.3	1.8	(-0.1) 1.6	(2.7)2.4	(-5.9)-12.5	-4.6	-0.8	4.2	9.4	9.9	בחקלאות, ייעור ודייג
0.4	18.8	13.8	0.5	2.1	-3.0	0.0	0.9	3.7	7.1	7.0	כתעשייה
2.8	19.9	7.5	-2.6	4.7	1.0	-1.8	1.6	5.5	13.4	0.3	בחשמל ומים
-7.2	35.7	-1.9	(0.3) 4.7	(8.8)9.4	(-2.7)-13.3	-4.5	-2.2	3.4	16.3	12.8	בבנייה
-5.5	26.9	15.5	0.6	1.4	-2.5	-2.4	-2.6	5.5	7.8	11.5	במסחר, שירותי אוכל והארחא
-2.4	24.4	4.0	-0.8	0.2	1.5	0.1	-3.4	3.5	10.1	9.2	בתחבורה, אחסנה ותקשורת
-10.4	26.3	3.4	-0.7	1.1	-5.3	-0.9	-4.8	8.1	5.1	11.2	בשירותים הפיננסיים והעסקיים
-9.9	43.2	3.0	0.2	1.5	-3.2	-3.4	-5.2	6.5	14.5	17.6	בשירותים אישיים ואחרים
-3.6	23.3	5.9	(-0.4) 0.5	(1.1)1.3	(-1.7)-3.0	-1.0	-1.3	6.0	7.9	7.8	בכל המשק
0.4			-1.3	1.5	-0.4	1.2	-0.7	5.0			השכר הריאלי הפנוי למשרת שכיר ²

- (1) נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מתוך דוחות מעבירים למוסד לביטוח לאומי, מנכים במדד המחירים לצרכן באותו חודש.
 - (2) בניכוי ההשפעות של שינויים בנטל המס הישיר (ניכויים משכר העובדים למס הכנסה ולביטוח לאומי) על השכר. האומדן הוא תחשיבי ומקורב, ולכן יש לקבלו בזהירות (על שיטת האומדן ראה פרק ה', "הסקטור הציבורי", לוח ה'-11).
 - (3) השינויים החרים במשקל עובדי השטחים בשנים 1991-1993 משפיעים מאוד על שיעור השינוי הממוצע. הנתונים שבסוגריים מתייחסים לעובדים ישראלים ללא עובדי השטחים.
- ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

ועלייה בת 1.1 אחוזים בשירותים הציבוריים. השכר הריאלי בסקטור העסקי למעט הבנייה ירד כ־0.4 אחוזים, ובענף הבנייה הוא עלה כ־4.7 אחוזים. בשאר ענפי המשק היו השינויים בשכר קטנים יחסית. עליות השכר שנמדדו בענפי הבנייה והחקלאות משקפות במידה רבה את ירידת משקלם של עובדי השטחים בענפים אלו עקב הסגר, ובמידה פחותה יותר — את עורף הביקוש לעובדים ישראלים שנוצר עקב כך. ללא עובדי שטחים עלה השכר בענף הבנייה כ־0.3 אחוזים בלבד, בחקלאות הוא נשאר כמעט ללא שינוי, ובסקטור העסקי כולו ירד כ־0.8 אחוזים (לוח ד'-12).

בחינה רב-שנתית של התפתחות השכר בסקטור העסקי מלמדת, כי מאז 1989 (שבה החל הגידול הרב של שיעור האבטלה) ולאחר עליות השכר החריגות שאפיינו את השנים 1986 עד 1989, הסתכמה ירידת השכר הריאלי למשרת שכיר (בשנים 1989 עד 1993) בכ־6.2 אחוזים (לוח ד'-12). בהתייחס לעובדים ישראלים בלבד (ובתיקון בגין עלייה בת 4.4 אחוזים של מספר שעות העבודה הממוצע למועסק) ירד השכר הריאלי לשעת עבודה בתקופה זו כ־10.7 אחוזים (לוח ד'-נ'-4). ירידת השכר הממוצע משקפת לא רק את ירידת השכר בקרב המועסקים עקב האבטלה הגבוהה, אלא גם את הגידול הרב של משקל העובדים החדשים, ששכרם נמוך יחסית, עקב ההתרחבות הרבה של התעסוקה.

ניתן לדרון בשינויים בשכר במסגרת ניתוח השינוי היחסי בביקוש ובהיצע של עובדים. השנה פעלו כמה גורמים להרחבת הביקוש לעובדים ישראלים — צמיחת המשק והמשכה הצפוי, סבסוד התעסוקה והסגר — ואלו תרמו ללחץ כלפי מעלה על השכר. ואולם כוחות אלו לא היו דומיננטיים, שכן המשך קיומה של אבטלה בשיעור גבוה (למרות ירידתה במהלך השנה) איפשר להענות לגידול הביקוש לעובדים ללא עליית שכר.

לעומת ריסון השכר בסקטור העסקי, בתגובה לרמת האבטלה, המשיך השכר בסקטור הציבורי לעלות (בכ־3 אחוזים מאז 1989). במחצית השנייה של 1993 נחתמו עם חלק מארגוני העובדים במגזר זה, הסכמי

לוח ד' - 13

השכר ברוטו לשעה, לשכירים ישראלים, במגזר העסקי, לפי רכיבים, 1985 עד 1993
(השינוי באחוזים, כל שנה לעומת קודמתה)

השינוי בשכר בניכוי מדד המחירים לצרכן ¹		השינוי בשכר הכולל בגין						מדד המחירים לצרכן ² (1)	1985
השכר הכולל (9)	לאחר תוספת היוקר והסכמי השכר הכלל ארציים ³ (8)	לאחר תוספת היוקר (7)	השינוי בשכר הכולל ששולם בפועל ² (6)	תוספת שמעבר לתוספת היוקר ולהסכמי השכר הכלל ענפיים (5)	תוספת היוקר והסכמי השכר הכלל ענפיים ² (4)	תוספת היוקר בלבד ² (3)	תוספת היוקר כאחוז מהשינוי במדד המחירים לצרכן (1)/(2)-(3)		
-7.5	-24.5	-31.5	299.7	22.3	226.7	196.2	58.4	336.1	1985
8.6	-10.3	-12.4	69.4	19.3	42.0	38.8	68.6	56.6	1986
11.1	-2.8	-7.6	33.3	14.3	16.6	10.8	54.0	20.0	1987
2.4	-4.8	-5.3	19.0	7.6	10.6	10.0	61.7	16.2	1988
-4.3	-9.6	-9.6	15.0	5.8	8.7	8.7	43.1	20.2	1989
-1.7	-7.4	-7.4	15.2	6.2	8.5	8.5	49.7	17.1	1990
-3.1	-7.5	-7.5	15.4	4.9	10.0	10.0	52.6	19.0	1991
-0.7	-5.9	-5.9	11.2	5.4	5.5	5.5	45.5	12.1	1992
-1.7	-6.5	-6.5	9.0	5.1	3.7	3.7	33.9	10.9	1993

(1) השינוי השנתי חושב לאחר ניכוי השכר לכל חודש במדד המחירים לצרכן.

(2) ממוצעים גיאומטריים של השינויים בכל חודש לעומת החודש המקביל בשנה הקודמת.

(3) אינו כולל את השפעת השינויים בשכר המינימום.

המקור: נתוני המכון למחקר כלכלי חברתי של ההסתדרות הכללית.

שכר, המבטיחים עליות שכר של 4.5 אחוזים בכל שנה במשך ארבע שנים. שיעור עלייה זה, ועמו תוספת היוקר וזחילת השכר הצפויה, יגרמו לעליית שכר ריאלית של 21 אחוזים לשנה. יישום הסכמים אלה החל רק בחודשים האחרונים של 1993, והם יכולו לביטויים המלא רק ב-1994. נוסף על הסכמים אלו נחתם גם הסכם שכר עם המורים, שהעניק להם תוספות שכר ניכרות ב-1993 וב-1994.⁹ ההסכם עם המורים משקף את כוונת הממשלה להעלות את מעמדו של החינוך, במסגרת השינוי המוצהר בסדרי העדיפויות שלה. עליות השכר בסקטור הציבורי תרמו בעבר ללחצי שכר גם על המגזר העסקי דרך הצמדה של השכר בחברות הציבוריות לשכר בשירותים הציבוריים ודרך הצמדות שכר לפי קבוצות משלחי יד. לחצים אלו מותנו בשנים האחרונות מאז השתררה במשק אבטלה גבוהה — אולם יש חשש שהם ישובו ויתעצמו, כשתימשך מגמת ירידתה של האבטלה.

מדיניות הממשלה, שנועדה להרחיב את התעסוקה בסקטור העסקי על ידי הוזלת עלות העבודה, התמקדה השנה, כאמור, בסכסוד ההגדלה של מצבת כוח האדם. זאת לאחר שבשנים האחרונות הופחתו תשלומי המעסיקים לביטוח הלאומי, ובוטל מס המעסיקים — צעדים שהוזילו את העבודה של כלל המועסקים. סכסוד הרחבת התעסוקה בהיקף של כשליש משכרו של העובד (עד לתקרה של כ-1,300 ש"ח, המתעדכנת לפי תוספות היוקר) בשנה הראשונה ורבע משכרו בשנה השנייה, תרם להעלאת שכרם של עובדים חדשים, מחד גיסא, ולהוזלת עלות העבודה למעסיק, מאידך. הסכסוד ניתן, כאמור, בשנת 1993 בגין כ-53,000 עובדים (בממוצע), אחרי סכסוד של כ-39,000 (בממוצע) ב-1992 (ראה הערה 5). היקף הסכסוד היה קרוב לאחוז מסך תשלומי השכר ברוב ענפי הסקטור העסקי, והגיע עד לכ-2 אחוזים מתשלומי השכר בחקלאות.

עלות העבודה ליחידת תוצר (המודדת את משקל העבודה בתוצר, ומשקפת את שכר העבודה מנקודת ראות המעסיק) עלתה בממוצע בסקטור העסקי בשני אחוזים; בסקטור העסקי למעט ענף הבנייה בקרוב לאחוז, ובענף הבנייה בכ-2 אחוזים. לפיכך שיקפה עליית עלות העבודה בסקטור העסקי כולו במידה רבה את הקטנת משקלו של ענף הבנייה, שעלות העבודה בו נמוכה יחסית. עליית עלות העבודה ליחידת תוצר בענפי הבנייה והחקלאות נבעה בעיקר מירידת משקלם של עובדי השטחים, ששכרם נמוך יחסית. תרם לעלייה זו גם פער של כאחוז בין עליית המחירים לצרכן לבין עליית מחירי התוצר במחירי גורמי ייצור (שעלו בפחות).

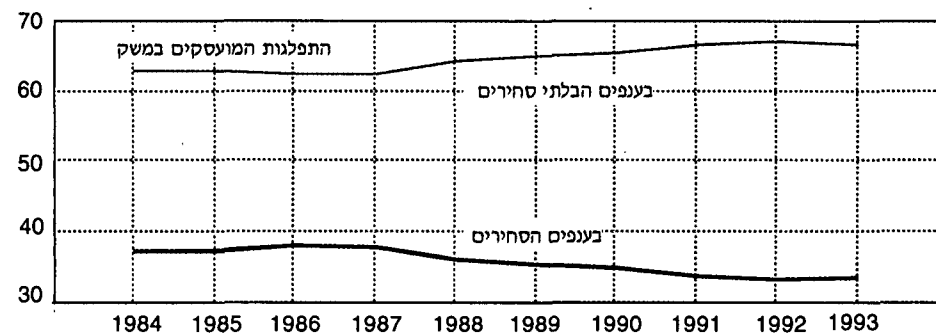
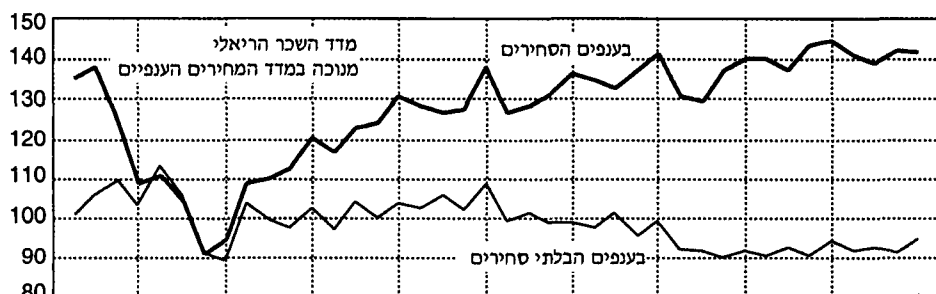
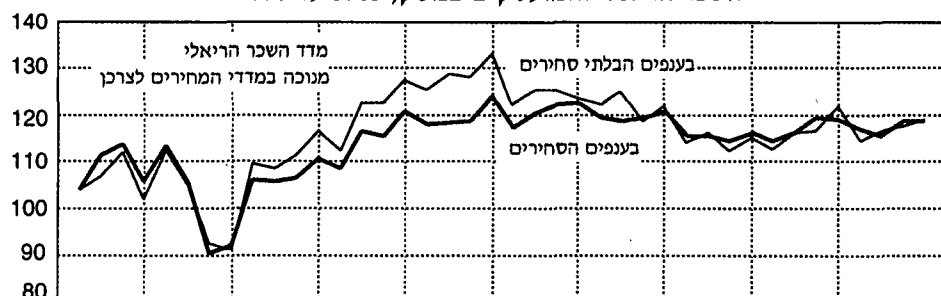
גידול עלות העבודה ליחידת תוצר בסקטור העסקי משקף גידול של עלות העבודה לשעת עבודה, בעוד שהתוצר לשעת עבודה ירד מעט. עם זאת, מאחר שהשנה התרחב סכסוד העבודה בשוליים, וסכסוד זה נכלל בעלות העבודה המחושבת — הרי כאומדן לעלות העבודה מנקודת ראות היצרן יש בעלייה שנמדדה הטיה כלפי מעלה. במצטבר מאז 1989 ירדה עלות העבודה ליחידת תוצר בכ-6 אחוזים. השכר הריאלי מנקודת ראות העובד הן בענפים המייצרים בעיקר מוצרים סחירים והן באלו המייצרים מוצרים בלתי סחירים (ללא הסקטור הציבורי) נשאר כמעט ללא שינוי. מנקודת ראות היצרן עלה השכר הריאלי בשני המגזרים בכ-0.7 אחוזים. בין הענפים המייצרים בעיקר מוצרים בלתי סחירים כוללת עליית עלות העבודה ליצרן בענף הבנייה, בגלל הסגר.

⁹ הסכם השכר עם המורים כלל תוספות שכר של כ-10 אחוזים בספטמבר 1993, כ-4 אחוזים באפריל 1994, כ-5 אחוזים בספטמבר 1994 וכ-2 אחוזים במאי 1995. נוסף על כך כלל ההסכם תשלום חד-פעמי בהיקף של כ-20 אחוזים מן השכר בספטמבר 1993 וגמול השתלמות. בתמורה אמורים להעלות את מספר השעות למשרה.

בסוף אפריל 1994 נחתמו הסכמי שכר עם הסתדרות המהנדסים, עם האקדמאים במח"ר ועם ההנדסאים והטכנאים. הסכמים אלו מעניקים תוספות שכר ניכרות בשנים 1994, 1995 ו-1996, ועליות השכר הריאליות בגינם נאמדות בכ-5-6 אחוזים לשנה.

דיאגרמה ד'-5

השכר הריאלי והמועסקים במשק, 1983 עד 1993¹

1) על הסיווג לסחירים ולבלתי סחירים ראה הערה 1 בלוח ד'-9.
 המקור: נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (מתוך דוחות המעבידים לביטוח הלאומי), מנוכים במדד המחירים לצרכן - ניכוי חודשי.

לאחר גידול רב של שכר המינימום בשנים 1987 ו-1988, עקב החלת חוק שכר המינימום, ניכרת בארבע השנים האחרונות ירידה של ערכו הריאלי. שחיקה זו נובעת מפיגור הגלום בשיטת ערכונו ומהצמדתו לשכר הממוצע, שירד ב-1990 וב-1991 ועלה מעט ב-1992 ו-1993. שחיקת שכר המינימום תוקנה באפריל 1994, עם ערכונו ל-45 אחוזים מהשכר הממוצע במשק.

לוח ד' - 14

שיעורי השינוי בשכר הריאלי לעובד ולמעסיק לפי מגזרים^{1,2} ובענפי המשק הראשיים, 1985 עד 1993
(אחוזים)

מצטבר										
-1989	-1986	1993	1992	1991	1990	1989	1988	1987	1986	1985
1993	1988									
השכר הריאלי למשרת שכיר										
מנוכה במחירים לצרכן										
-9.0	28.8	0.4	2.1	-6.1	-1.8	-3.7	6.3	8.8	11.4	-5.6
בענפים הבלתי סחירים										
-1.8	19.4	0.3	1.6	-3.5	-0.8	0.7	3.7	7.7	6.9	-7.7
בענפים הסחירים										
השכר הריאלי למשרת שכיר										
מנוכה במחירים ליצרן ³										
-11.6	4.9	0.7	0.5	-7.0	-1.0	-5.1	3.5	0.2	1.0	-4.7
בענפים הבלתי סחירים ⁴										
8.4	29.7	0.7	4.1	-1.6	4.6	0.4	5.3	9.4	12.6	-20.8
בענפים הסחירים										
השכר הריאלי למשרת שכיר										
מנוכה במחירים ליצרן										
12.5	36.0	1.7	4.0	1.0	5.5	-0.2	5.5	9.8	17.4	-4.7
בתעשייה										
20.8	14.9	7.5	5.3	-7.7	3.4	11.9	6.0	6.1	2.2	-11.2
בחקלאות										
-8.3	51.8	-0.6	5.8	-2.8	-7.1	-3.6	9.5	22.6	13.1	-13.9
בחשמל ומים										
-1.9	5.1	8.6	9.0	-12.3	-4.7	-0.8	-0.6	7.6	-1.7	-14.1
בבנייה ⁵										
-0.8	15.7	-1.5	1.4	0.9	3.8	-5.2	0.5	0.6	14.4	9.2
במסחר, שירותי אוכל והארחות ⁶										
-17.2	32.3	-6.5	0.7	-3.7	-1.1	-7.6	10.6	13.8	5.1	-32.3
בתחבורה, אחסנה ותקשורת ⁶										
-15.6	-12.2	-2.1	-1.8	-3.9	-1.9	-6.9	2.5	-6.2	-8.7	-4.0
כשירותים פיננסיים ועסקיים ⁶										
7.4	-16.3	4.9	3.7	2.0	0.0	-3.3	-1.9	-9.7	-5.4	3.2
כשירותים אישיים ואחרים ⁶										

- (1) בענפים הסחירים כלולים בשלב זה ענפי התעשייה, החקלאות, ענפי התחבורה הימית והאווירית וחלק משירותי האוכל והמסחר.
 - (2) הנתונים כוללים עובדי שטחים.
 - (3) נתונים אלה מתייחסים לשכר למשרת שכיר. בניכוי הגידול בשעות העבודה למשרת שכיר בשנת 1992, מתקבלת בשני המגזרים ירידת שכר, ששיעורה גדול יותר בענפים הבלתי סחירים.
 - (4) כולל שירותים ציבוריים.
 - (5) מרד המחירים בחישוב זה הינו מחיר נגזר מההשקעות בבנייה (מנתוני החשבונאות הלאומית).
 - (6) מאחר ואין בידינו מרד מחירי גוי"י של התוצר בענפים אלו, השתמשנו במרדים לצרכן — לפי ענפי משק. שימוש במרדים אלה עשוי להטות את התוצאות.
- ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

בשנת 1993 הגיעו לארץ כ־77,000 עולים, בדומה למספר העולים ב־1992. מתחילת גל העלייה הגיעו כ־530,000 עולים (רובם המכריע מבריה"מ לשעבר), שהיוו בסוף 1993 כ־10 אחוזים מהאוכלוסייה הישראלית הממוצעת ב־1993.

היקף העלייה מושפע מההתפתחויות — בפועל והצפויות — במדינות חבר העמים ובישראל (ובמידה מועטה יותר גם בארצות יעד אלטרנטיביות), בפרט בתחום התעסוקה. קצב העלייה פחת ביחס לראשית הגל (בשנים 1990 ו־1991), בין היתר כתוצאה מקשיי הקליטה בתעסוקה (מעבר להצטמצמות מאגר העולים הפוטנציאלי, לאחר שבעלי המוטיבציה הגבוהה ביותר לעלות כבר עלו).

שיעור ההשתתפות של העולים בכוח העבודה עלה בהדרגה, עם התארכות הוותק הממוצע שלהם בארץ, והתייצב מאז הרביע השני של השנה על כ־54 אחוזים — כ־64 אחוזים בקרב הגברים ו־45 אחוזים בקרב הנשים — שניהם גבוהים במקצת מאלו של הישראלים (לוח ד'—15). השיעורים הגבוהים יותר קשורים להרכב הגילים (מיעוט בני 15–18 לעומת האוכלוסייה הישראלית). לגבי נשים הדבר נובע גם מהרגלי העבודה בבריה"מ לשעבר, מהצורך במפרנס נוסף עקב הקשיים הכלכליים, וכן מריבוי משפחות חד־הוריות.

תעסוקת העולים גדלה בכ־40 אחוזים, ושיעור האבטלה המשיך לרדת — מכ־29 אחוזים ב־1992 ל־20 אחוזים ב־1993 (16 אחוזים ברביע האחרון שלה). שיעור האבטלה בקרב הנשים נשאר גבוה הרבה יותר מזה של הגברים — 24 אחוזים לעומת 16 אחוזים. ירידת שיעור האבטלה מבטאת במידה רבה את התארכות הוותק הממוצע של העולים בארץ¹⁰.

ואולם תמונת הקליטה בתעסוקה, כפי שהיא מצטיירת משיעורי ההשתתפות, התעסוקה והאבטלה, אינה מלאה ללא בחינת טיב התעסוקה לפי משלחי יד בהשוואה לפרופיל משלחי היד של העולים בארץ המוצא; כל זאת בהשוואה לרפוס הקליטה של עולים בעלי פרופיל מקצועי דומה וממוצא דומה בעבר. סקרי קליטה שערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בשתי קבוצות של עולים (עולי ראשית 1990 ועולי סוף 1990) מראים, שבגל העולים הנוכחי חלקם של בעלי משלחי היד עתירי ההשכלה שנקלטו במשלח ידם הוא קטן יחסית גם לאחר יותר משנתיים בארץ (פרק הזמן המספיק בדרך כלל לרכישת ההכשרה הדרושה כדי לעסוק במקצוע בארץ). עוד מתברר, כי אלו שלא נקלטו במשלח היד שלהם החליפו למשלח יד נמוך יותר במידרג¹¹. לאחר יותר משנתיים בארץ עסקו במקצועם רק כשליש מהעולים בעלי המקצועות האקדמיים, המדעיים, החופשיים והטכניים וזאת לעומת שיעור כפול בגלי עלייה קודמים.

קשיי הקליטה של העולים בתעסוקה מבטאים את הקושי של מהגרים למצוא תעסוקה ההולמת את כישוריהם, שאינם תואמים בהכרח את הביקושים בארץ היעד (בפרט כשהמדובר בהגירה של אוכלוסייה שלמה ללא מגבלות ובחירה בארץ היעד). בגל העלייה הנוכחי חריפו את הקושי היקף העלייה והתפלגות הגילים בה — שיעור גבוה של עולים מבוגרים יחסית. ההאצה של צמיחת הסקטור הסחיר, בפרט ענף התעשייה, והתרחבות התעסוקה בסקטור זה משפרת את סיכויי הקליטה של העולים שכישוריהם מוטים בכיוונים אלו: אחוז גבוה של בעלי מקצועות מדעיים ואקדמיים, חופשיים אחרים וטכניים.

קשיי הקליטה בתעסוקה בכלל ובתעסוקה הולמת בפרט באו לידי ביטוי הן בהאטת העלייה (מאז אמצע 1991) והן בשינוי הרכב משלחי היד של העולים בכיוון הקטנת משקלם של בעלי המקצועות

¹⁰ בדיקת התפתחות האבטלה כשהוותק בארץ נשמר קבוע אינה מצביעה על ירידת שיעורה ב־1993. לדוגמה: שיעור האבטלה שנמדד ב־1993 בקבוצת עולים שהוותק הממוצע שלהם בארץ היה שנה אחת רמה לשיעור האבטלה שנמדד ב־1992 בקבוצת עולים שהוותק הממוצע שלהם בארץ היה אז שנה אחת.

לוח ד' - 15

העולים בשוק העבודה — אינדקסורים עיקריים, 1991 עד 1993

1993					1992					1991					
IV	III	II	I	ממוצע שנתי	IV	III	II	I	ממוצע שנתי	IV	III	II	I	ממוצע שנתי	
(אלפים)															אוכלוסיית העולים מהם בגיל העבודה השייכים לכוח העבודה
529	509	489	471	500	453	430	409	395	422	376	343	310	238	317	
372	381	352	346	363	322	312	290	275	300	266	240	200	159	216	
200.5	209	189	180	195	164	162	151	145	156	133	113	88	59	98	
(אחוזים)															שיעור ההשתתפות סך הכול גברים נשים
54.0	55.0	54.0	52.0	53.8	51.0	52.0	52.0	52.7	51.9	50.0	47.0	44.0	37.0	44.5	
64.0	66.0	64.0	63.0	64.3	62.0	63.0	60.0	62.0	61.8	61.0	54.0	57.0	50.0	55.5	
45.0	47.0	45.0	42.0	44.8	42.0	44.0	44.0	45.0	43.8	42.0	40.0	33.0	25.0	35.0	
(אלפים)															סך המועסקים הכלתי מועסקים
168	166	152	141	157	123	116	108	97	111	85	68	54	34	60	
32.5	43	37	39	38	41	46	43	48	45	48	44	33	25	38	
(אחוזים)															שיעור האבטלה גברים נשים
16.0	20.0	19.0	22.0	19.3	25.0	28.4	28.5	33.1	28.8	36.0	40.0	38.0	42.0	39.0	
14.0	16.0	15.0	19.0	16.0	19.0	19.0	18.0	25.0	20.3	27.0	30.0	27.0	30.0	28.5	
19.0	26.0	25.0	25.0	23.8	33.0	39.0	40.0	42.0	38.5	47.0	51.0	54.0	60.0	53.0	
משקל העולים במשק															באוכלוסייה באוכלוסייה בגיל העבודה בשייכים לכוח העבודה במועסקים בכלתי מועסקים
10.0	9.7	9.3	9.0	9.5	8.8	8.4	8.0	7.8	8.2	7.5	6.9	6.3	4.9	6.4	
10.0	10.3	9.6	9.5	9.9	8.9	8.7	8.1	7.8	8.4	7.6	6.9	5.9	4.7	6.3	
10.1	10.6	9.9	9.4	10.0	8.7	8.6	8.3	7.9	8.4	7.3	6.3	5.0	3.5	5.5	
9.3	9.4	8.8	8.2	8.9	7.3	7.0	6.6	5.9	6.7	5.2	4.3	3.4	2.2	3.8	
18.4	20.1	19.9	19.2	19.4	19.4	20.5	22.0	24.2	21.5	24.0	20.9	18.5	15.6	19.8	

(1) ייתכנו הבדלים מן הנתונים המקוריים בשל עיגולים.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ד' - 16

התפלגות משלחי היד ואינדיקטורים להשכלה, בקרב עולי 1990 עד 1993

משלחי יד ¹	עולי 1990	עולי 1991	עולי 1992	עולי 1993	עולי 1993-1990
סך הכול ²	96.1	79.7	33.8	33.2	242.8
(א ל פ י ם)					
סך הכול	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
בעלי מקצועות מרעיים	39.0	35.5	32.6	27.1	35.3
מזה: רופאים	6.2	4.3	3.8	3.4	4.8
מהנדסים	25.4	22.3	19.9	15.9	22.3
בעלי מקצועות חופשיים					
טכניים ודומיהם	34.3	32.4	32.7	33.3	33.3
עובדים (מקצועיים ובלתי מקצועיים) בתעשייה	15.7	19.1	23.2	26.4	19.3
אחרים	11.0	13.0	11.5	13.2	12.0
ההשכלה (שנות לימוד) ³					
12-9	31.9	35.0	39.0	43.1	35.4
13 ויותר	57.3	52.7	48.8	43.1	52.7

(1) מנתוני הרישום בגבול, המתקבלים על סמך הצהרת העולה.

(2) סך כל העולים שהיו מועסקים בבריה"מ.

(3) שיעור הלומדים מקרב בני 15 ומעלה.

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ד' - 17

התפלגות העולים לפי ענפי משק

	1991	1992	1993
סך הכול	100.0	100.0	100.0
תעשייה	36.5	36.3	34.0
ציבורי	17.8	19.8	19.8
בנייה	10.7	9.7	9.0
מסחר	14.0	11.3	12.0
שירותים אישיים ¹		11.0	10.5
יתר	25.8	20.0	19.3

(1) בשנת 1991 הסיווג אינו כולל את ענף השירותים האישיים, והוא נכלל ב"יתר".

ה מקור : סקרי כוח אדם, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

המדעיים האקדמיים והחופשיים, ובפרט של מהנדסים ורופאים (לוח ד'–16). לעומת זאת, גדל משקלם של פועלים מקצועיים ובלתי מקצועיים. ייתכן גם שחלק מהשינוי מבטא את הסלקטיביות בעלייה: בתחילת הגל הגיעו בעלי משלחי יד עתירי השכלה, שחששו כי רחיית עלייתם תקטין את סיכוייהם להיקלט בתעסוקה, עקב התגברות הצפיפות בשוק העבודה. כמו כן עשוי השינוי בהתפלגות המקצועית של העולים לשקף גם שינוי בהתפלגות הגיאוגרפית של מוצאם.

משקלם של הנקלטים במקצועות חופשים ואקדמאיים עלה עד תחילת 1993 וירר במחצית השנייה של השנה. ייתכן שהתופעה קשורה למיצוי סבסוד התעסוקה במוסדות אקדמיים ומוסדות מחקר, שגרמה להפסקת עבודתם של עולים אשר מיצו את זכאותם לסבסוד. בחינת הקליטה לפי ענפי המשק מצביעה על התרכזות בענף התעשייה (34 אחוזים לעומת 21 אחוזים בקרב הישראלים) ובשירותים הציבוריים (20 אחוזים לעומת כ-29 אחוזים בקרב הישראלים), ומיעוט יחסי בענפי השירותים הפרטיים. הקליטה הרבה יחסית בתעשייה קשורה להרכב משלחי היד של העולים, המרוכז במקצועות טכניים. היקף קליטתם בשירותים הציבוריים נמוך בהשוואה לדפוס הקליטה של עולי בריה"מ בגלי העלייה הקודמים.

לוח ד' - נ' - 1

אינדיקטורים לשילוב עובדי השטחים בישראל, 1984 עד 1993

ממוצע -1984							
1993	1992	1991	1990	1989	² 1988	1987	
(א ל פ י ם)							
83.8	115.5	97.8	107.7	104.9	109.4	98.5	מספר המועסקים מהשטחים ¹
3.0	4.6	3.7	4.0	3.8	3.7	4.4	תשומת העבודה מהשטחים ¹
(שיעורי שינוי באחוזים)							
-27.4	18.1	-9.2	2.7	-4.1	0.4	4.0	מספר המועסקים מהשטחים
-33.3	24.4	-8.2	6.1	1.6	-23.8	4.0	תשומת העבודה מהשטחים
(א ח ו ז י ם)							
שיעור תשומת העבודה של עובדי השטחים							
מסך כל תשומת העבודה המקומית							
5.6	8.8	7.6	8.6	8.2	8.3	10.2	בסקטור העסקי
30.4	43.2	38.9	42.8	40.4	38.2	43.7	בבנייה
11.1	14.2	16.1	15.3	14.9	17.5	18.7	בחקלאות
24.0	33.3	38.0	37.9	37.6	43.2	44.7	מזה: שכירים בחקלאות
1.3	2.2	2.2	3.8	4.5	5.2	6.9	בתעשייה

(1) ממוצעי השנים 1985-1987.

(2) כולל נעדרים זמנית מעבודתם — שבי" 1988 משקלם גדול במיוחד.

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

לוח ד'-נ'-2

התפתחות האבטלה, 1989 עד 1993
(אחוזים, נתונים מנוכי עונתיות)

שיעורי התעסוקה	שיעורי האבטלה				
	סך הכול	נשים	גברים		
48.0	8.2	10.1	6.9	I	1989
47.4	9.0	10.4	8.0	II	
47.2	9.3	10.3	8.6	III	
47.0	9.2	10.6	8.2	IV	
46.9	9.3	10.7	8.4	I	1990
46.9	9.9	11.6	8.7	II	
46.5	9.5	11.3	8.2	III	
46.1	9.6	11.7	8.2	IV	
45.7	9.9	12.7	8.0	I	1991
46.4	10.5	13.4	8.6	II	
46.4	10.7	13.4	8.8	III	
46.3	11.1	14.1	9.0	IV	
46.1	11.3	14.0	9.3	I	1992
46.1	10.9	13.9	8.8	II	
46.3	11.0	13.9	8.8	III	
46.3	11.3	13.5	9.8	IV	
46.9	11.0	12.7	9.7	I	1993
47.2	10.1	12.4	8.5	II	
47.9	10.0	12.2	8.4	III	
48.3	9.0	11.1	7.6	IV	

ה מקור : סקרי בוחי-אדם, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

לוח ד' - נ' - 3

שיעור עובדי השטחים והעולים מתוך סך המועסקים המקומיים (באלפים) לפי ענפים, 1990 עד 1993

סך הכול	בחקלאות	בתעשייה	בבנייה	בענפי המסחר והאוכל	בשירותים הציבוריים	אחר	
1990							
I	1,573.6	77.4	323.8	131.1	218.9	445.0	המועסקים המקומיים
	6.6	17.4	3.5	44.5	4.3	1.4	אחוז עובדי השטחים
II	1,595.1	77.2	340.6	133.9	226.0	433.9	המועסקים המקומיים
	6.8	16.1	3.2	46.8	5.0	1.3	אחוז עובדי השטחים
III	1,610.2	72.6	331.6	149.7	233.6	445.2	המועסקים המקומיים
	7.1	17.6	3.6	46.1	4.7	1.3	אחוז עובדי השטחים
IV	1,617.9	70.4	337.1	146.0	227.2	455.0	המועסקים המקומיים
	6.5	16.6	3.1	45.3	3.8	1.0	אחוז עובדי השטחים
1991							
I	1,612.9	70.4	342.1	142.1	213.2	464.4	המועסקים המקומיים
	5.0	18.0	2.0	37.0	1.5	0.6	אחוז עובדי השטחים
	2.1		3.3	3.1		1.2	אחוז העולים
II	1,669.4	65.5	350.3	153.1	224.7	474.7	המועסקים המקומיים
	5.4	18.8	2.2	37.8	2.4	0.9	אחוז עובדי השטחים
	3.2		5.9	3.5		2.0	אחוז העולים
III	1,704.7	64.2	345.9	173.8	238.4	476.1	המועסקים המקומיים
	6.2	15.9	2.3	42.5	2.5	0.9	אחוז עובדי השטחים
	4.0		7.1	3.5		2.6	אחוז העולים
IV	1,736.8	68.7	350.6	183.3	240.3	472.1	המועסקים המקומיים
	6.6	16.7	2.2	45.4	2.4	0.7	אחוז עובדי השטחים
	4.9		9.4	2.8		3.2	אחוז העולים
1992							
I	1,743.3	72.2	351.7	191.3	227.2	484.6	המועסקים המקומיים
	6.6	19.3	2.1	42.1	2.8	0.7	אחוז עובדי השטחים
	5.6		10.2	4.1		3.8	אחוז העולים
II	1,749.6	64.1	350.9	198.2	234.3	485.4	המועסקים המקומיים
	6.6	15.6	1.9	43.6	2.6	0.6	אחוז עובדי השטחים
	6.2		11.1	6.0		4.7	אחוז העולים
III	1,775.8	70.7	352.6	194.1	236.1	492.8	המועסקים המקומיים
	6.6	12.4	1.9	45.8	2.6	0.7	אחוז עובדי השטחים
	6.5		11.1	6.0		4.7	אחוז העולים
IV	1,793.3	66.4	367.3	189.8	243.5	483.1	המועסקים המקומיים
	6.4	13.6	1.8	46.2	2.5	0.5	אחוז עובדי השטחים
	6.9		12.5	6.1		4.8	אחוז העולים
1993							
I	1,828.0	74.8	370.5	189.4	242.3	496.5	המועסקים המקומיים
	6.3	15.6	1.8	45.1	2.3	0.6	אחוז עובדי השטחים
	7.7		13.2	0.0		5.1	אחוז העולים
II	1,790.7	70.3	372.0	164.4	245.7	499.6	המועסקים המקומיים
	3.6	11.2	0.9	27.5	1.5	0.4	אחוז עובדי השטחים
	8.5		13.7	0.0		6.6	אחוז העולים
III	1,829.0	74.1	373.2	176.3	263.5	495.0	המועסקים המקומיים
	3.7	10.5	1.2	27.2	1.4	0.4	אחוז עובדי השטחים
	9.1		14.5	10.4		6.9	אחוז העולים
IV	1,891.7	62.6	389.0	186.5	269.1	519.5	המועסקים המקומיים
	4.6	11.5	1.3	34.6	1.9	0.5	אחוז עובדי השטחים
	8.9		15.2		7.5	6.2	אחוז העולים

לוח ד' - נ' - 3 (המשך)

שיעור תשומת העבודה של עובדי השטחים מתוך סך תשומת העבודה (במיליוני שעות)²,
לפי ענפים, 1990 עד 1993

		בענפי המסחר		בשירותים		הציבוריים		אחר			
		והאוכל		בבנייה		בתעשייה		בחקלאות		סך הכול	
1990											
I	המועסקים המקומיים	57.28	2.98	12.58	5.34	8.62	13.99	13.77			
	אחוז עובדי השטחים	7.1	16.0	3.6	43.1	4.5	1.8	1.4			
II	המועסקים המקומיים	57.61	2.92	13.33	5.21	8.89	13.35	13.92			
	אחוז עובדי השטחים	6.8	14.3	3.1	43.9	4.9	1.6	1.2			
III	המועסקים המקומיים	57.83	2.77	12.96	5.95	9.14	13.45	13.57			
	אחוז עובדי השטחים	7.6	17.0	3.7	44.2	5.0	1.6	1.1			
IV	המועסקים המקומיים	58.29	2.72	13.00	5.47	8.81	14.22	14.08			
	אחוז עובדי השטחים	6.1	14.0	2.8	39.8	3.7	1.1	0.9			
1991											
I	המועסקים המקומיים	54.49	2.57	12.92	4.94	7.81	13.48	12.77			
	אחוז עובדי השטחים	3.8	13.2	1.1	27.2	1.3	0.7	0.4			
II	המועסקים המקומיים	61.34	2.57	13.87	6.26	8.97	15.04	14.64			
	אחוז עובדי השטחים	5.8	17.9	2.2	36.4	2.4	1.1	0.7			
III	המועסקים המקומיים	62.52	2.47	13.58	7.13	9.60	14.70	15.05			
	אחוז עובדי השטחים	6.9	16.8	2.4	42.1	2.6	1.1	1.0			
IV	המועסקים המקומיים	63.88	2.57	13.91	7.34	9.61	14.82	15.62			
	אחוז עובדי השטחים	7.3	16.4	2.4	45.9	2.7	1.0	0.9			
1992											
I	המועסקים המקומיים	63.79	2.57	14.04	7.27	9.19	15.00	15.71			
	אחוז עובדי השטחים	6.8	18.7	2.2	41.7	2.9	0.9	0.9			
II	המועסקים המקומיים	65.41	2.49	14.39	8.20	9.60	15.27	15.44			
	אחוז עובדי השטחים	7.0	14.3	1.9	42.1	2.8	0.8	0.8			
III	המועסקים המקומיים	66.36	2.83	14.41	8.23	9.60	15.56	15.73			
	אחוז עובדי השטחים	7.5	11.9	2.1	46.0	3.0	0.9	0.9			
IV	המועסקים המקומיים	65.35	2.44	14.74	7.45	9.76	14.77	16.19			
	אחוז עובדי השטחים	6.5	12.2	1.6	43.2	2.7	0.7	0.8			
1993											
I	המועסקים המקומיים	67.51	2.87	15.15	7.64	9.93	15.12	16.80			
	אחוז עובדי השטחים	6.7	14.3	1.8	43.2	2.5	0.8	0.9			
II	המועסקים המקומיים	64.26	2.62	15.01	5.68	9.73	15.30	15.91			
	אחוז עובדי השטחים	1.9	6.7	0.5	13.3	1.0	0.5	0.3			
III	המועסקים המקומיים	67.76	2.92	15.30	7.28	10.58	15.41	16.27			
	אחוז עובדי השטחים	4.1	11.0	1.2	26.6	1.5	0.5	0.7			
IV	המועסקים המקומיים	70.93	2.45	16.11	7.85	10.97	16.30	17.24			
	אחוז עובדי השטחים	5.1	12.0	1.3	33.7	2.1	0.8	0.5			

(1) בשל חלקם המועט של העולים בשוק העבודה בשנת 1990 אין נתונים על התפלגותם.

(2) אין נתונים על תשומת העבודה של העולים בישראל.

המקור: נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל. נתונים מנוכחי עונתיות.

לוח ד'-נ'-4

שיעורי השינוי של השכר הריאלי לשעת עבודה בקרב הישראלים והמקומיים, 1987 עד 1993
(אחוזים)

מצטבר								
-1989								
1993	1993	1992	1991	1990	1989	1988	1987	
								י ש ר א ל י ם
-6.2	-0.4	-0.8	-1.7	-0.7	-2.7	6.0	8.2	כל המשק
-10.7	-1.0	-0.8	-1.8	-3.8	-3.8	4.6	9.2	סקטור עסקי
-9.0	-1.4	-1.2	-2.5	-0.8	-3.4	4.6	7.9	סקטור עסקי ללא בנייה
-7.8	-4.2	5.2	-4.2	-3.9	-0.5	5.0	5.5	חקלאות
-6.2	-0.2	-1.2	-4.0	1.0	-1.9	3.9	8.7	תעשייה
6.8	0.1	1.6	3.6	-0.6	1.9	-1.8	22.6	חשמל ומים
-6.4	-1.6	8.2	0.1	-5.6	-7.0	4.5	13.7	בנייה
-8.1	1.7	-1.5	-2.5	-0.6	-5.4	3.0	10.5	מסחר ושירותי אוכל
-6.0	-4.2	1.0	2.8	-3.4	-2.1	4.8	8.7	תחבורה
-14.3	-0.5	-0.9	-4.8	-1.4	-7.4	9.1	6.0	שירותים עסקיים ופיננסיים
3.1	1.7	-1.4	1.9	0.8	-0.0	9.8	6.7	שירותים ציבוריים
-8.1	2.8	-3.4	-0.3	-2.8	-4.6	5.8	12.2	שירותים אישיים
								מ ק ו מ י ם
-6.7	1.1	-1.1	-2.9	-1.1	-2.8	8.2	8.4	כל המשק
-10.4	0.6	-0.8	-4.7	-1.9	-3.9	6.8	9.3	סקטור עסקי
8.9	-0.3	-1.2	-3.1	-1.2	-3.3	5.8	7.9	סקטור עסקי ללא בנייה
-14.2	-2.0	4.3	-11.8	-4.2	-0.7	10.9	7.4	חקלאות
-6.5	-0.1	-1.4	-3.9	0.7	-1.9	5.4	8.6	תעשייה
6.8	0.1	1.6	3.6	-0.6	1.9	-1.8	22.6	חשמל ומים
-15.3	6.0	6.6	-13.0	-6.6	-7.8	18.3	15.3	בנייה
-8.1	1.7	-1.5	-2.5	-0.6	-5.4	3.0	10.5	מסחר ושירותי אוכל
-6.0	-4.2	1.0	2.8	-3.4	-2.1	4.8	8.7	תחבורה
-14.3	-0.5	-0.9	-4.8	-1.4	-7.4	9.1	6.0	שירותים עסקיים ופיננסיים
3.0	1.8	-1.5	1.9	0.8	-0.0	9.8	6.7	שירותים ציבוריים
-8.1	2.8	-3.4	-0.3	-2.8	-4.6	5.8	12.2	שירותים אישיים

(1) המקור לנתונים על השכר למשרת שכיר הוא המוסד לביטוח לאומי, ואילו המקור לנתונים על שעות עבודה לשכיר הוא סקרי כוח אדם.

לוח ד'-נ'-5

שיעורי השינוי של השכר הנומלי הממוצע למשרת שכיר¹, 1986 עד 1993
(כל שנה לעומת קודמתה, אחוזים)

1993 ²	1992 ²	1991 ²	1990	1989	1988	1987	1986	
12.2	11.6	20.9	17.3	20.7	27.4	28.2	60.7	בשירותים הציבוריים
(9.6) 11.4	(13.9) 14.0	(15.1) 12.8	15.5	18.3	21.8	29.5	66.1	בסקטור העסקי
10.5	13.5	14.8	15.8	18.3	21.9	27.6	65.3	בסקטור העסקי למעט בנייה
(10.9) 12.7	(14.9) 14.7	(12.0) 4.3	11.5	19.2	21.0	30.3	66.9	בחקלאות, ייעור ודיג
11.6	14.3	15.4	17.1	21.3	20.4	28.4	63.4	בתעשייה
8.2	17.5	20.0	15.0	22.1	22.9	34.9	56.4	בחשמל ומים
(11.3) 16.3	(21.7) 23.0	(15.8) 3.0	11.8	17.6	20.0	39.5	72.1	בבנייה
11.6	13.7	16.0	14.3	16.8	22.8	29.2	70.3	במסחר, שירותי אוכל והארח
10.0	12.2	20.8	17.3	16.0	20.3	31.8	65.3	בתחבורה, אחסנה ותקשורת
10.1	13.3	12.7	16.1	14.4	25.6	26.0	68.0	בשירותים הפיננסיים והעסקיים
11.5	13.8	15.2	13.1	13.9	23.8	38.3	79.8	בשירותים אישיים ואחרים
(10.5) 11.6	(13.3) 13.5	(17.0) 15.4	16.0	18.7	23.1	29.3	64.8	בכל המשק

(1) נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מתוך דוחות מעבידים למוסד לביטוח לאומי, מנוכים במדר המחרים לצרכן באותו חודש.

(2) השינויים החרים במשקל עובדי השטחים בשנים 1993-1991 משפיעים מאוד על שיעור השינוי הממוצע. הנתונים שכסוגריים מתייחסים לעובדים ישראלים ללא עובדי השטחים.

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.